

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Újma způsobená narozením dítěte

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

Jméno a příjmení: **Kateřina BOUČKOVÁ**
Osobní číslo: **R19M0026P**
Adresa: **Stavbařů 1376/6, Cheb, 35002 Cheb 2, Česká republika**

Téma práce: **Újma způsobená narozením dítěte**
Téma práce anglicky: **Harm as a Result of Childbirth**
Jazyk práce: **Čeština**

Vedoucí práce: **Doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.**
Katedra občanského práva

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Újma
3. Nároky z titulu narození nechtěného dítěte
4. Česká právní úprava
5. Česká a zahraniční judikatura
6. Závěr

Seznam doporučené literatury:

CÍSAŘOVÁ, D. a kol.: Trestní právo a zdravotnictví, 2. vyd., Orac, 2004. ISBN 80-86199-75-4
HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§2055-3014). Komentář 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 2072 s. ISBN 978-80-7400-287-8
NOVOTNÁ, M. "Wrongful birth a wrongful life" alebo kam až siahá zodpovednosť lekára za narodenie neplánovaného dieťaťa? Právo a manažment v zdravotníctve. 2011, ročník II, č. 3. ISSN 1338-2071
SMEJANKOVÁ, B. Nežádoucí život: Teoretická koncepce nároků na náhradu škody za újmu plynoucí z narození člověka. Jurisprudence. 2013, roč. XXII, č. 5, s. 9 – 14. ISSN 1802-3843.
ŠUSTEK, P., HOLČÁPEK, T. Zdravotnické právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 850 s. ISBN 978-80-7552-321-1.
VOLKOVÁ, J. Výchova a výživa nechtěných dětí v souvislosti s žalobami wrongful life a wrongful birth. In ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O., JURÁŠ, M. a kol. Aktuální problémy rodinněprávní regulace rodičovství, výchova a výživa nezletilého. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-74-8.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci na téma: Dítě jako újma zpracovala samostatně, že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Stráži nad Nežárkou dne 31. března 2024

Kateřina Boučková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D. za cenné rady a pomoc při vypracování této diplomové práce. Moc děkuji svým rodičům za podporu po celou dobu studia a za to, že mou existenci nikdy ani v nejmenším nepovažovali za újmu.

Obsah

Úvod	1
1 Dítě jako újma	3
1.1 Wrongful conception a wrongful pregnancy	3
1.2 Wrongful birth stricto sensu	4
2 Právně-etické otázky	6
2.1 Negativní hodnocení dítěte	7
2.2 Narození zdravého dítěte	9
2.3 Narození dítěte s postižením	10
3 Právní úprava vztahující se k nechtěnému narození	12
3.1 Právní úprava na úrovni ústavního pořádku	12
3.2 Zákonná úprava	14
3.2.1 Protiprávní jednání	16
3.2.2 Újma	18
3.2.3 Příčinná souvislost	20
3.2.4 Zavinění	21
4 Charakter nároku na náhradu újmy způsobené narozením dítěte	23
4.1 Náhrada imateriální újmy	23
4.2 Náhrada škody	25
4.3 Náhrada při ublížení na zdraví	28
5 Judikatura ČR v oblasti náhrady újmy způsobené narozením nechtěného dítěte	30
5.1 Judikatura v oblasti pochybení při provádění interrupce	30
5.1.1 Újma	32
5.1.2 Příčinná souvislost	32
5.1.3 Protiprávní jednání	32
5.1.4 Stanovení výše náhrady újmy	33
5.2 Judikatura v oblasti pochybení při provádění sterilizace	33
5.2.1 Protiprávní jednání	34
5.2.2 Příčinná souvislost	35
5.2.3 Újma	35
5.2.4 Stanovení výše náhrady újmy	35
5.3 Judikatura v oblasti pochybení při prenatální diagnostice	36
5.3.1 Újma	38

5.3.2	Příčinná souvislost.....	39
5.3.3	Protiprávní jednání	40
5.3.4	Stanovení výše náhrady újmy.....	40
5.4	Judikatura v oblasti pochybení při asistované reprodukci.....	42
6	Zahraníční judikatura	45
6.1	Německo.....	45
6.2	Rakousko	48
6.3	Velká Británie.....	50
7	Možné dopady zakotvení zvláštní právní úpravy náhrady újmy způsobené narozením nechtěného dítěte	53
	Závěr.....	56
	Seznam zdrojů	58
	Cizojazyčné resumé.....	64
	Abstrakt	66
	Klíčová slova.....	66
	Keywords.....	66

Úvod

*Zdravé dítě je tak roztomilé stvoření, že chápu reakci toho, kdo se ptá: jak by jeho narození mohlo být důvodem k žalobě na náhradu škody? Ale každé dítě má břicho, které je třeba naplnit, a tělo, které je třeba obléci. Právo týkající se náhrady škody pracuje s kompenzací v podobě peněžního plnění, a právě to je nutné k zajištění potřeb dítěte.*¹ Takto se soud vyjádřil k žalobě, v níž rodiče požadovali odškodnění poté, co se jim po neúspěšné sterilizaci narodilo dítě. Rozhodnutí, které pochází z roku 1984, znamenalo v britském právu zásadní změnu v pohledu na to, zda může narození dítěte za určitých okolností představovat pro rodiče újmu. Od té doby se zahraniční soudy setkávají s žalobami na náhradu újmy v souvislosti s narozením dítěte stále častěji a otázka označení dítěte jako újmy stále vzbuzuje rozporuplné reakce. Před českými soudy se první takováto žaloba objevila až v roce 2001², tedy značně později než v jiných zemích a stejně jako zahraniční judikatura, musela se i ta česká vypořádat se všemi etickými i právními problémy, které tyto žaloby přináší.

Situací, ve kterých může být narození dítěte považováno za újmu v právním smyslu je mnoho. Zahraniční soudní praxe zná případy, kdy došlo k narození dítěte poté, co jeden z partnerů lhal o použití antikoncepčního prostředku nebo jinak uvedl partnera v omyl za účelem početí dítěte.³ Z důvodu potenciální rozsáhlosti se však bude diplomová práce zaměřovat pouze na narození nechtěného dítěte z důvodu pochybení poskytovatele zdravotních služeb. Žaloby, ve kterých se rodiče domáhají náhrady újmy za takováto pochybení jsou známé jako tzv. wrongful birth žaloby. První kapitola diplomové práce se věnuje právě vymezení tohoto pojmu a jeho dalšímu dělení.

Při řešení otázky, za narození dítěte může představovat odškodnitelnou újmu se střetávají právní, etické i filozofické pohledy a soudy naráží na otázky dotýkající se samotné podstaty lidské existence. Musí být narození člověka vnímáno vždy pouze jako pozitivní událost? Nebude přiznáním takového nároku narušena vnitřní hodnota dítěte? Odpovědi na tyto otázky jsou ovlivněny různými

¹ Rozhodnutí ve věci *Thake v. Maurice*, [1986] 2 WLR 337, [1986] QB 644, [1986] 1 All ER 497.

² Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 2. 2008 č.j. 24 C 66/2001-97.

³ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 27. 1. 1994, 2 Ob 557/93.

názorovými proudy. Literaturou nejčastěji zmiňované argumenty pro a proti přiznávání takových nároků rozebírá druhá kapitola o právně-etických otázkách.

Dále je v této diplomové práci rozebrána česká právní úprava vztahující se k nechtěnému narození. Na ústavní úrovni dochází ke střetu dvou základních práv, a to práva dítěte na život a práva na reprodukční sebeurčení rodičů. Kapitola se tedy zabývá dotčenými ústavně zaručenými právy a řešením jejich kolize. Ačkoliv wrongful birth žaloby jsou kontroverzním tématem s etickým přesahem, z čistě pozitivistického pohledu se jedná „pouze“ o spory na náhradu újmy. Dále jsou tedy popsány podmínky vzniku občanskoprávní odpovědnosti za narození nechtěného dítěte.

Ve čtvrté kapitole se práce zabývá charakterem nároku, který by mohl být v českém právním prostředí rodičům přiznán, pokud bude prokázána existence všech podmínek vzniku odpovědnosti za porušení zákonné povinnosti. Soudy doposud přiznávaly pouze náhradu nemajetkové újmy, práce se však rovněž zabývá otázkou, zda by mohla být přiznána také náhrada škody či náhrada při ublížení na zdraví.

S ohledem na neexistenci výslovné právní úpravy se pravidla pro řešení sporů vyplývajících z narození nechtěného dítěte tvoří soudní praxí. Práce v další kapitole popisuje dosud řešené případy žalob typu wrongful birth před českými soudy a zaměřuje se především na to, jak soudy v těchto případech postupovaly při posuzování podmínek vzniku povinnosti k náhradě újmy a jakým způsobem stanovily výši takové náhrady. České soudy se při rozhodování těchto případů nezdědka odkazují na zahraniční judikaturu. Ta je rozebrána a komparována v následující kapitole diplomové práce.

Poslední kapitola je úvahou nad tím, zda by bylo účelné zakotvit v právním řádu zvláštní právní úpravu náhrady újmy způsobené narozením nechtěného dítěte, nebo zda je dostačujícím řešením posuzovat tyto případy jako prostou náhradu újmy za zásah do osobnostních práv rodičů.

Cílem diplomové práce je tedy jak analýza, zda narození dítěte může být považováno za újmu v právním smyslu, tak i komparace přístupů k této problematice ve vybraných zahraničních judikaturách.

Osnova diplomové práce byla změněna po konzultaci s vedoucím práce.

1 Dítě jako újma

V současné západní společnosti, kde jsou antikoncepční prostředky běžně dostupné a přibývají stále nové možnosti, kterými je možné předejít nechtěnému početí, se plánované těhotenství stalo klíčovým pojmem. Lidé si stále více uvědomují své právo rozhodovat o tom, zda a kdy chtějí přivést dítě na svět, jako důležitý aspekt osobní autonomie. V důsledku těchto změn v postoji k reprodukci se právo muselo začít potýkat se situacemi, kdy medicína v reprodukční oblasti selže a rodičům se narodí dítě, které nechtěli.

Narození nechtěného dítěte, ke kterému došlo v důsledku porušení právní povinnosti lékaře při poskytování zdravotní péče v reprodukční oblasti nebo při prenatalní diagnostice, označuje právní věda jako tzv. *wrongful birth*.⁴ Toto označení má původ se Spojených státech amerických, kde se první takové žaloby objevovaly již ve 30. letech 20. století⁵ a je obecně přijímáno a používáno napříč různými právními systémy. *Wrongful birth* žaloby jsou soukromoprávním sporem, ve kterém rodiče tvrdí, že *pochybení lékaře bylo příčinou těhotenství a následného narození dítěte a tedy příčinou vzniku škody na zdraví, ztráty na výdělku matky a následně rovněž vzniku povinnosti starat se o nechtěné dítě a nést výdaje spojené s péčí o dítě. Přitom toto pochybení může být následkem chybného provedení zákroku, nebo může být následkem nedostatečného poučení, nebo obojího.*⁶ Právě podle způsobu pochybení lékaře je možné *wrongful birth* žaloby dále dělit na dvě podskupiny.

1.1 Wrongful conception a wrongful pregnancy

Podstatou těchto žalob je, že následkem pochybení lékaře dojde k narození dítěte, které rodiče již od počátku nechtěli. *Wrongful conception* zahrnuje situace, kdy došlo k neplánovanému početí, typicky kvůli nesprávnému informování o neplodnosti jednoho z partnerů, pochybení při sterilizačních zákrocích, nedostatečném informování o možnosti obnovení plodnosti po sterilizaci nebo

⁴ PETERKOVÁ, H. *Nechtěné zdravé dítě – neoprávněný zásah do osobnostních práv?* Časopis zdravotnického práva a bioetiky. [online]. 2012, roč. 2, č. 3, s. 38. [cit. 18.3.2024]. Dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/34/41>.

⁵ HAQQ, L. *The History of Wrongful Birth and the Future of Reproductive Technologies*. Minnesota Journal of Law, Science and Technology. [online]. 2023, roč. 24, č. 2, s. 301. [cit. 18.3.2024]. Dostupné z: <https://scholarship.law.umn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1541&context=mjlst>.

⁶ DOLEŽAL, T. *Náhrada škody za nechtěné dítě?* Právní rozhledy. [online]. 2006, č. 21, s. 783-787.

chybně zavedené antikoncepci. Naproti tomu wrongful pregnancy se týká situací, kdy došlo k nesprávnému provedení umělého přerušování těhotenství.

Pro tyto žalobní nároky není podstatné, zda se dítě narodí zdravé či nikoliv. Určující je pouze to, že neodborný zákrok nebo neposkytnutím informace vedly k nechtěnému narození dítěte.⁷

1.2 Wrongful birth stricto sensu

Žaloby wrongful birth v užším smyslu se opírají o tvrzení, že v důsledku pochybení lékaře nebyli správně informováni o zdravotním stavu plodu a tím byli připraveni o možnost těhotenství uměle přerušit.⁸ Nárok vychází z tvrzení, že přání rodičů počít zdravé dítě představuje formu projevu jejich rodinného života.⁹ Dítě tedy může být původně chtěné, ale rodiče by nebyli ochotni pokračovat v těhotenství z důvodu postižení plodu. První žaloba, ve které rodiče tvrdili, že jim byla způsobena újma tím, že jim byla odepřena možnost rozhodnout se o pokračování či přerušování těhotenství, pochází z roku 1967¹⁰, žalobkyně se domáhala náhrady újmy poté, co jí lékaři nesprávně sdělili, že spalničky, kterými se se žalobkyně nakazila, nebudou mít vliv na její ještě nenarozené dítě.¹¹ V souvislosti s rozvojem medicínské technologie a pokroku při prenatalním testování se žaloby wrongful birth v užším smyslu objevují před soudy stále častěji. V dnešní době lze již ve většině případů spolehlivě identifikovat, zda se dítě narodí zdravé, či bude trpět genetickým onemocněním.

Ve spojitosti s wrongful birth žalobami jsou často zmiňovány také tzv. wrongful life žaloby. Rozdíl mezi těmito žalobami je v subjektu, který je k podání takového návrhu aktivně legitimován. Skutková podstata wrongful life žalob je v podstatě shodná s žalobami wrongful birth v užším pojetí. Došlo k pochybení lékaře při prenatalní diagnostice, v důsledku kterého nemohli rodiče přerušit těhotenství, aby zabránili narození postiženého dítěte. Aktivně legitimovaným

⁷ MASON, J. K. *Wrongful Pregnancy, Wrongful Birth and Wrongful Terminology*. Edinburgh Law Review. [online]. 2002, roč. 6, č. 1, s. 47. [cit. 16.3.2024]. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/edinlr6&id=52&div=&collection>.

⁸ DOLEŽAL, A. *Wrongful life, wrongful birth žaloby – etické a právní úvahy*. Časopis zdravotnického práva a bioetiky. [online]. 2013, roč. 3, č. 3, s. 38-57.

⁹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 4. 2014 ve věci M. P. a další proti Rumunsku, stížnost č. 39974/10.

¹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu New Jersey ze dne 21. 11. 1967 ve věci Gleitman v. Cosgrove, 49 N.J. 22, 227 A.2d 689.

¹¹ HAQQ, L., op. cit., s. 302.

žalobcem je však samo postižené narozené dítě, které se domáhá náhrady újmy za život s postižením.¹² Z etického pohledu jsou tyto žaloby ještě daleko kontroverznější, protože porovnávají život s postižením a situaci, kdy by se žalobce v důsledku umělého přerušení těhotenství nenarodil. České soudy se s takovým případem doposud nesetkaly, v zahraničí jsou nároky z těchto žalob přiznávány pouze výjimečně¹³. Diplomová práce se dále těmito žalobami nezabývá, jelikož v nich není za újmu označováno narození dítěte, ale žalobcův vlastní život.

¹² DOLEŽAL, A. *Wrongful life, wrongful birth žaloby – etické a právní úvahy*, op. cit., s. 38-57

¹³ Příkladem je případ Nicolase Perruche, kterým se zabývaly soudy ve Francii. Viz Rozsudek Cour de cassation č. 99-13701 ze dne 17. 11. 2000.

2 Právně-etické otázky

V českém právním řádu neexistuje výslovná úprava náhrady újmy za narození nechtěného dítěte, ani v soudní praxi zatím nenajdeme těchto případů mnoho. Lze však očekávat, že vzhledem k vývoji medicíny – novým možnostem antikoncepce, sterilizace a rozvoji reprodukční medicíny, ale také s ohledem na to, že ve zdravotnickém právu je stále výrazněji do popředí stavěno pacientovo zásadní právo na autonomii a sebeurčení¹⁴, bude se těchto případů dostávat před soudy stále více. Pokud chceme uvažovat nad tím, zda je účelné tyto nároky právním řádem upravit, je nejprve vhodné rozebrat, zda jsou i morálně obhajitelné. *Je žádoucí, aby právo nebylo v rozporu s morálkou, tj. takové právo, které by bylo amorální, není vhodné.*¹⁵ Vztah morálky a práva je složitou otázkou, na kterou existuje nespočet pohledů, lze ale velice zjednodušeně říct, že ačkoliv každá právní norma nemusí být zároveň normou morální, pro fungování práva ve společnosti je žádoucí, aby právní předpisy respektovaly morální přesvědčení obyvatel.

Žaloby na náhradu újmy vzniklé narozením dítěte jsou problematické právě tím, že při jejich řešení se dostává do konfliktu právo na život s osobnostními právy rodičů. Otázky počátku lidského života a právního postavení nenarozeného dítěte jsou jedny z nejsložitějších, kterými se medicínské právo zabývá a jsou silně ovlivněny různými názorovými proudy. *Problém je, že zatímco v etické rovině není nutné definitivní jednoznačné a obecně platné rozhodovací kritérium, právo musí nastavit jasnou aplikační praxi a v každém konkrétním případě dospět k rozhodnutí. Takové rozhodnutí zároveň musí být předvídatelné a vycházet z kulturního rámce společnosti, ve které se do něj implementují akceptované etické hodnot.*¹⁶

Samotný nárok na náhradu újmy vychází ze skutečnosti, že určitá situace přináší pro člověka, který se této náhrady domáhá, více škody než užítku a z tohoto důvodu se domáhá jejího odškodnění. Z této premisy vyplývá, že pokud by rodiče vnímali narození svého dítěte jako štěstí, dar či radost, neslučovalo by se to s požadavkem na odškodnění za jeho existenci z důvodu neopodstatněnosti tohoto nároku. *Pojímat dítě, třebaže nechtěné, jako újmu způsobenou rodičům se přičí*

¹⁴ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

¹⁵ DOLEŽAL, A. *Wrongful life, wrongful birth žaloby – etické a právní úvahy*, op. cit., s. 38-57.

¹⁶ Tamtéž.

*tradičnímu chápání lidského života jako takového coby zásadního dobra a požehnání.*¹⁷

Vznik újmy je jedním z obligatorních znaků nároku na náhradu újmy, nabízí se tedy otázka, zda vůbec z morálního hlediska může být lidská existence za újmu označena a pokud ano, tak jaké důsledky může dítěti přinést, pokud bude za újmu označeno právě jeho narození.

2.1 Negativní hodnocení dítěte

Ačkoliv dítě není stranou sporu, není přijatelné, aby soud nezohlednil dopady svého rozhodnutí na dítě.¹⁸ Jedním z argumentů proti možnosti uplatňování žalob na náhradu nemajetkové újmy vzniklé narozením dítěte je obava, že dítě může být faktem, že rodiče považovali jeho existenci za újmu a dožadovali se jejího odškodnění, negativně poznamenáno. *Pokud soud potvrdí legitimitu takového nároku přidělením odškodnění, dítě to může vnímat jako druh odmítnutí společnosti.*¹⁹ Tím by se přiznání takového nároku dostalo do rozporu s právem dítěte na důstojnost, jakožto s jedním ze základních lidských práv. Zároveň by takové rozhodnutí mohlo být v rozporu se zákazem diskriminace. V tomto případě by se jednalo o diskriminaci na základě narození, která se v praxi nejčastěji vztahuje k dětem narozeným mimo manželství nebo k adoptovaným dětem, a která je zakázána čl. 2 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.²⁰

Pro příklad, Okresní soud v Olomouci ve svém rozsudku o přiznání nemajetkové újmy vzniklé narozením dítěte s Downovým syndromem, o jehož postižení nebyli rodiče v těhotenství informováni uvedl: *V nyní projednávaném případě se jedná o újmu dlouhodobou, s níž se žalobci budou vyrovnávat do konce svého života. Z přirozené povahy věci je jasné, že trauma žalobců v nyní projednávaném případě nebude postupem času odeznívat, nýbrž naopak s ním budou žalobci při péči o dceru každodenně konfrontováni a už navždy tím bude ovlivněna kvalita jejich životů.*²¹ Při stanovení výše náhrady pak analogicky použil

¹⁷ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

¹⁸ ŠUSTEK, P., ŠOLC M. *Court Decisions in Wrongful Birth Cases As Possible Discrimination Against the Child*. Espaço Jurídico Journal of Law. [online]. 2017, roč. 18, č. 1, s. 39. [cit. 2.2.2024]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2968839.

¹⁹ Tamtéž, s. 38.

²⁰ Tamtéž, s. 37.

²¹ Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 5.6.2020 č. j. 29 C 293/2016-786.

ustanovení o náhradě nemajetkové újmy při úmrtí blízké osoby. Pokud soud ve svém rozhodnutí učiní takový výrok a narození konkrétního dítěte přirovná k úmrtí blízké osoby s odůvodněním, že obojí představuje trvalý a nezvratný zásah do života, je možné v tom spatřovat rozpor s právem dítěte na důstojnost a je nesporné, že takový výrok může být pro dítě přinejmenším zraňující. Toto byl příklad jednoho z mála případů žaloby na náhradu nemajetkové újmy za „nechtěné“ dítě, který se před české soudy dostal, ve všech případech se však jednalo o kauzy medializované. To zvyšuje pravděpodobnost, že se okolí dítěte o soudním řízení dozví, a i to může přispět tomu, že pro dítě může být takový rozsudek stigmatizující a traumatizující.

Pocit přijetí je přitom důležitým aspektem k vytvoření zdravého sebehodnocení dítěte. Adoptované děti častěji prožívají konflikty ohledně své identity, zažívají pocity studu a trpí nižší sebeúctou²². Z tohoto důvodu existují i rozsáhlé výzkumy ohledně toho, ve kterém věku má být dítěti oznámeno, že bylo adoptováno. Adoptované děti ale obecně nemají důvod pochybovat o tom, zda jsou pro rodinu přínosem, spíše naopak, vzhledem k tomu, že adoptivní rodiče museli podstoupit proces osvojení dítěte.²³ Děti, jejichž narození by rodiče žalovali jako vzniklou újmu, jsou tedy ve svém zdravém psychickém vývoji ještě daleko ohroženější. Jako protiargument lze uvést, že dítě může zjistit skutečnost, že rodiče uvažovali o potratu, či ho dokonce neúspěšně podstoupili, nezávisle na podání žaloby k soudu.

Jiným pohledem na tuto otázku je tvrzení, že narození dítěte s sebou přináší i značné náklady spojené s péčí o něj. *Ve společnosti připouštějící umělé přerušování těhotenství úvaha, že existence dítěte nepředstavuje za žádných okolností újmu, bez výhrad neplatí proto, že narození dítěte je pro rodiče spojeno přinejmenším s finančními náklady spojenými s jeho výživou a výchovou.*²⁴ Rodiče tedy nepodávají žalobu kvůli existenci dítěte, ale kvůli všem útrapám a finančním nákladům spojeným s těhotenstvím, porodem a rodičovstvím. Za takovéto argumentace by nemusela být důstojnost dítěte narušena.²⁵ Skutečnost, že rodiče žádají náhradu této

²² BARAN, A., PANNOR, R. *Perspectives on Open Adoption. Online.* The Future of Children. [online]. 1993, roč. 3, č. 1. [cit. 1.2.2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/1602406>.

²³ ŠUSTEK, P., ŠOLC M. *Court Decisions in Wrongful Birth Cases As Possible Discrimination Against*, op. cit. s. 41.

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.5.2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

²⁵ ŠUSTEK, P., ŠOLC M. *Court Decisions in Wrongful Birth Cases As Possible Discrimination Against the Child*, op. cit. s. 39.

újmou, nijak nesouvisí s láskou, kterou dítě zahrnují. Naopak, jak bude zmíněno níže, neplánovaná těhotenství jsou častější v rodinách s nižšími příjmy. Přiznání náhrady újmy může být podstatné pro zajištění finančních potřeb rodiny, která nebyla připravená na příchod dítěte a tím může pozitivně ovlivnit prostředí, ve kterém bude dítě vyrůstat.

2.2 Narození zdravého dítěte

Část společnosti rozporupně nahlíží na možnost náhrady újmy v souvislosti s narozením zdravého, ale nechtěného dítěte. Můžeme se setkat se dvěma názorovými proudy.

Podle prvního je narození zdravého dítěte čistě pozitivní událost, která převyšuje jakoukoliv újmu vzniklou v souvislosti s těhotenstvím, narozením a výchovou dítěte. *Újmou bezesporu může být diskomfort spojený s těhotenstvím, zásah do autonomie rodičů (jejich autonomního rozhodnutí nemít další děti). Nicméně oproti tomu stojí benefit spočívající v tom „být rodičem“.*²⁶ Stejně argumentoval i soud v případě *Macfarlane and another v. Tayside Health Board* kde uvedl, že privilegium mít zdravé dítě je nevyčíslitelné penězi a převyšuje jakékoliv náklady s tím spojené.²⁷ V tomto případě se žalobcům narodilo po nesprávně provedené vasektomii páté dítě. Soud sice uznal, že narozením dalšího dítěte vznikly žalobcům zvýšené náklady spojené s výchovou, zároveň ale stanovil, že přínosy z rodičovství jakékoliv majetkové ztráty převyšují. Také uvedl, že na případy náhrady újmy v souvislosti s narozením zdravého dítěte lze nahlížet pohledem vyrovnávací spravedlnosti, tudíž ten, kdo bezdůvodně poškodil druhého, má tuto škodu nahradit. Pokud k nim ale bude přistupováno pohledem distributivní spravedlnosti, pak je soud přesvědčen, že převážná většina lidí by nepovažovala za spravedlivé, aby rodiče měli možnost žalovat nemocnici za to, že se jim narodilo zdravé dítě.²⁸

V zahraniční judikatuře žalované nemocnice nezřídka argumentují proti přiznání náhrady újmy tím, že narození zdravého dítěte je vždy požehnáním, které

²⁶ DOLEŽAL, A. *Wrongful life, wrongful birth žaloby – etické a právní úvahy*, op. cit., s. 38-57.

²⁷ „*Privilege of being a parent is immeasurable in money terms; that the benefits of parenthood transcend any patrimonial loss, if it may be so regarded, that the parents may incur in consequence of the child's existence and that therefore the pursuers in a case such as this cannot be said to be in an overall position of loss.*“

²⁸ Rozhodnutí ve věci *McFarlane v. Tayside Health Board* z roku 1999, [2000] 2 AC 59, [1999] UKHL 50, [1999] 4 All ER 961.

není možné odškodňovat. Zároveň některé zmiňují, že pokud se rodiče po zjištění neplánovaného těhotenství rozhodli dítěte nechat a nepodstoupit zákonem povolené umělé přerušování těhotenství, museli existenci dítěte sami vnímat jako přínos. V tomto ohledu souhlasím s argumentací německého Spolkového soudního dvora²⁹, který uvedl, že následnou „žádoucnost“ dítěte nelze vyvozovat z toho, že žena nepodstoupí právně možnou interrupci a zničení rodičeho se života není samozřejmou alternativou antikoncepce.³⁰ Zároveň se domnívám, že přerušování těhotenství za podmínek stanovených zákonem je právem, které nelze obrátit v povinnost rodičů minimalizovat škodu.

V druhém případě argumenty pro přípustnost žalob na náhradu újmy kopírují důvody pro zakotvení umělého přerušování těhotenství v právním řádu. Reflektují právo ženy na sebeurčení v oblasti rodinného života, její možnost rozhodnout se o tom, kdy a zda vůbec přivede na svět dítě. Lidé mohou mít mnoho důvodů k tomu, aby se rozhodly, že nechtějí vychovávat dítě. Neúspěšně provedený potrat, sterilizace či špatně zavedená antikoncepce je staví právě do té role, které se chtěly vyhnout a z tohoto důvodu využili odbornou pomoc lékaře.³¹

2.3 Narození dítěte s postižením

Odlišně pohlíží společnost na narození dítěte s postižením. Obecně je přijímáno, že rodič si přeje a do velké míry očekává narození zdravého dítěte, zvláště pokud podstupuje pravidelné lékařské kontroly a těhotenství se jeví jako bezproblémové. Narození postiženého dítěte s sebou nese kromě psychické zátěže pro rodiče i větší finanční náklady na jeho péči. Často dochází k tomu, že jeden z rodičů musí kvůli zvýšené péči o dítě opustit své zaměstnání, může dojít i k zhoršení vztahů v rodině i s okolím, rodiče trpí strachem o to, zda se dítě o sebe v budoucnu zvládne postarat a jsou každý den konfrontováni s nemocí svého dítěte. V těchto případech je očividnější, že narození takového dítěte nemusí být pouze benefitem, ale může pro rodiče představovat celoživotní zátěž.

Pokud ale soud označí narození postiženého dítěte za újmu, nabízí se otázka, zda tak nesnižuje hodnotu života s postižením oproti životu zdravého dítěte. *Pokud*

²⁹ Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 18. 3. 1980, VI ZR 105/78 a VI ZR 247/78.

³⁰ Stejně argumentoval například i Nejvyšší federální soud ve Švýcarsku v rozhodnutí 4C 178/2005 ze dne 20.12.2005.

³¹ FOX, D. *Birth Rights and Wrongs How Medicine and Technology are Remaking Reproduction and the Law*. New York: Oxford University Press, 2019. ISBN 9780190675721, s. 113.

bychom tento argument vzali jako relevantní, museli bychom se s argumentem nerovnosti vypořádat i v případě vyplácení dávek sociálního zabezpečení. I zde přece vzniká nerovnost a dítě je škatulkováno na základě svého postižení. I zde však, stejně jako u žalob wrongful birth, jsou vyplácené částky v zájmu dítěte a kryjí jeho zvýšené životní náklady.³² V konkrétních soudních rozhodnutích, kde byla náhrada újmy za narození postiženého dítěte přiznána, soudy většinou nehodnotí kvalitu života s postižením a nesrovnávají ji s životem zdravého dítěte, ale argumentují právě zvýšenými náklady spojenými s nemocí. Příkladem je judikatura rakouských soudů, která se musela vypořádat s etickým problémem možnosti snížení hodnoty života postiženého dítěte přiznáním odškodnění po vydání tzv. Bydlinského doktríny. Podle ní může být přiznána náhrada majetkové újmy pouze rodičům postiženého dítěte, a to ve v takové výši, o kterou náklady související s postižením přesahují klasické výživné. Nejvyšší soud Rakouska uvedl, že kvalifikace vyživovací povinnosti jako škody a s tím související přiznání náhrady škody není rozlišováním podle postižení či nepostižení ve smyslu "ocenění" dítěte. Místo toho dochází k vyvažování dvou základních právních zásad, a to vnitřní osobní hodnoty každého dítěte na jedné straně a kompenzační a preventivní funkce práva na náhradu škody na straně druhé.³³

³² WINTR, J., ANTOŠ, M. *Základní lidská práva a svobody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015, s. 25.

³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 14. 9. 2006, 6 Ob 101/06f.

3 Právní úprava vztahující se k nechtěnému narození

V případech požadování náhrady nemajetkové újmy způsobené narozením dítěte bude z podstaty věci docházet ke kolizi ústavním pořádkem garantovaných práv – na jedné straně stojí právo na život a ochrana lidského života, na druhé ochrana osobnostních práv rodičů. Z tohoto důvodu se bude první část této kapitoly zabývat dotčenými ústavně zaručenými právy a řešením jejich kolize.

Dále se tato kapitola věnuje zákonné úpravě náhrady újmy. *Jednání poskytovatele zdravotních služeb většinou naplňuje předpoklady občanskoprávní odpovědnosti, někdy takřka ukázkovým způsobem.*³⁴ Jsou zde tedy popsány obecné podmínky, které je potřeba prokázat, aby poskytovatel zdravotních služeb nesl občanskoprávní odpovědnost za újmu, která rodičům narozením dítěte vznikla.

3.1 Právní úprava na úrovni ústavního pořádku

Soudy jsou při svém rozhodování povinny interpretovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod.³⁵ Při rozhodování o tom, zda může být dítě označeno za újmu se střetává právo dítěte na život a právo rodičů na reprodukční sebeurčení. Právo na život je zakotveno v čl. 6 Listiny, který uvádí: „*Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.*“³⁶ K rozdělení tohoto práva do dvou výroků došlo při projednávání původního návrhu ústavního zákona. Z rozpravy nad tímto článkem vyplynulo, že ochrana života již od početí je pro část společnosti natolik významná, že je potřeba ji v Listině zohlednit. Část zákonodárců navrhovala, aby právo na život bylo formulováno jako „právo každého se narodit“, což by bylo v rozporu s legalizací potratů v České republice, proto byl tento návrh odmítnut a ochrana ještě nenarozeného života byla kompromisně reflektována větou druhou tohoto článku.³⁷ Z této formulace v Listině tedy vyplývá, že zatímco právo na život je ústavou garantovaným nárokem každého člověka, ochrana před narozením je ústavně chráněnou hodnotou, a proto nenarozený život nepožívá stejné ochrany.

³⁴ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

³⁵ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 24. 9. 1998 sp. zn. III. ÚS 139/98.

³⁶ Listina základních práv a svobod, vyhlášená usnesením předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních předpisů.

³⁷ NECHVÁTALOVÁ, L., BARTOŇ, M. Čl. 6 [Právo na život]. In: HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 5.

Podobně se k této otázce vyjádřil i Ústavní soud Slovenské republiky ve svém nálezu sp. zn. PL. ÚS 12/01 za dne 4. 12. 2007 o umělém přerušení těhotenství, ve kterém dovedl, že existuje rozdíl mezi právem na život, které představuje subjektivní nárok a ochranou nenarozeného lidského života, který představuje „jen“ ústavně chráněnou hodnotu.³⁸ Pokud pak dojde ke kolizi, lze nenarozený lidský život chránit pouze do té míry, aby tato ochrana nezasahovala do práva ženy na sebeurčení.³⁹ Ačkoliv se jedná o nález vydaný Ústavním soudem Slovenské republiky, jsou jeho závěry použitelné i pro potřeby českého právního prostředí.

Lze tedy shrnout, že pokud dojde ke kolizi mezi „*osobnostními právy ženy na straně jedné a zájmem plodu na život i zájmem společnosti na ochraně nenarozeného života na straně druhé je v českém právním řádu v období prvního trimestru těhotenství jednoznačně řešena ve prospěch (in favorem) svobodného rozhodnutí ženy.*“⁴⁰

Právo ženy rozhodovat o svém těhotenství sice není zakotveno na ústavní úrovni, zákonem⁴¹ je ženě přiznána možnost těhotenství do skončení prvního trimestru ukončit (za určitých podmínek tak může učinit i po uplynutí tohoto časového období), z čehož lze dovést, že právo ženy rozhodovat o svém těhotenství patří k základním osobnostním právům, která jsou chráněna ústavním pořádkem⁴². Zároveň však ochrana osobní integrity ženy nemá absolutní přednost před ochranou života před narozením. Tuto hodnotu limituje při ukončení těhotenství v jeho určité fázi za pomoci jiné osoby zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.⁴³

V případech požadování náhrady nemajetkové újmy způsobené narozením nechtěného dítěte bude nejčastěji docházet k zásahu do práva na soukromý a rodinný život, jejichž ochranu zakotvuje čl. 10 odst. 2 Listiny. „*Primární funkci*

³⁸ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 12/01 ze 4.12.2007.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Rozsudek Krajského soudu v Brně sp. zn. 24 C 66/2001-97.

⁴¹ Zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.

⁴² KNAP, K. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004, s. 78.

⁴³ NECHVÁTALOVÁ, L., BARTOŇ, M. Čl. 6 [Právo na život]. In: HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 13.

*práva na respekt k soukromému a rodinnému životu zakotveného v čl. 10 odst. 2 Listiny je zajistit prostor pro rozvoj a seberealizaci individuální osobnosti jak v její prostorové dimenzi, tak i v souvislosti s autonomní existencí a veřejnou mocí nerušenou tvorbou sociálních vztahů, tak konečně i v garanci sebeurčení ve smyslu zásadního rozhodování jednotlivce o sobě samém.*⁴⁴ Zjednodušeně lze říct, že právo na sebeurčení je právo jednotlivce žít podle svých představ. Tento princip rozvíjí i občanský zákoník v § 3, kde uvádí, že soukromé právo mimo jiné chrání přirozené právo člověka brát se o vlastní štěstí. *Vyjádření „brát se o vlastní štěstí“ ztělesňuje právě onu oblast individuální autonomie. Tím zákonodárce bere na vědomí diferencovanost představ různých lidí o vlastním štěstí.*⁴⁵

Respekt k soukromému a rodinnému životu je reflektován také čl. 8 EÚLP. Evropský soud pro lidská práva při výkladu tohoto článku dospěl k závěru, že pojem „soukromý život“ zahrnuje mimo jiné i právo na respektování rozhodnutí stát se nebo nestát se rodičem.⁴⁶

3.2 Zákonná úprava

Z pozitivistického pohledu je narození nechtěného dítěte v důsledku pochybení lékaře pouze právním sporem vyplývajícím ze soukromoprávního vztahu. Poskytovatelé zdravotnických služeb mají občanskoprávní odpovědnost vyplývající z toho, že *přes veškeré zvláštnosti, které medicína jakožto činnost výrazně zasahující do nejcitlivější sféry lidské bytosti má, je léčení lidí druhem poskytování služby.*⁴⁷

Zdravotní služby jsou zpravidla poskytovány na základě smlouvy o péči o zdraví, kterou do českého právního řádu zavedl až zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v § 2636 a následujících. Tím najisto určil povahu vztahu mezi pacientem a poskytovatelem zdravotní péče jako soukromoprávní, na rozdíl od předchozího pojetí, které vycházelo ze zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, který upravoval zdravotní péči jako veřejnoprávní nárok jednotlivce vůči státu. Podle současné právní úpravy se *péče o zdraví poskytuje ošetřovanému jako plnění ze*

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2.6.2011 sp. zn. II. ÚS 3647/10.

⁴⁵ JANOUŠEK, M. § 3 [Zásady soukromého práva]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 3.

⁴⁶ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 4. 2007 ve věci Evans proti Spojenému Království, stížnost č. 6339/04.

⁴⁷ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

smlouvy⁴⁸, přičemž obsah této smlouvy se řídí zvláštními právními předpisy⁴⁹, které upravují práva a povinnosti poskytovatele zdravotních služeb a pacienta.

Odpovědnost poskytovatele zdravotních služeb je tedy koncipována jako odpovědnost za porušení smluvní povinnosti podle občanského zákoníku. Tu upravuje § 2913: *Poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.*⁵⁰ Povinnost k náhradě újmy podle tohoto ustanovení vzniká bez ohledu na zavinění, zákon však stanovuje možnost liberace, pokud škůdce *prokáže, že mu ve splnění povinnosti dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli.*⁵¹ V kontextu poskytování zdravotní péče půjde bezpochyby o výjimečné případy, ve většině sporů se tento liberační důvod neuplatní.

Podle § 2913 je škůdce povinen nahradit poškozenému pouze škodu, nemajetkovou újmu hradí jen v případě, kdy tak bylo výslovně ujednáno.⁵² Nicméně ve smlouvě o péči o zdraví k takovému ujednání nedochází. Pokud by tedy rodiče namítali porušení smluvní povinnosti, mají nárok pouze na náhradu škody. Z dosavadní soudní praxe však vyplývá, že rodiče se budou primárně dožadovat náhrady újmy nemajetkové. Navíc, jak bude zmíněno dál, soud by v těchto případech náhradu škody pravděpodobněji nepřiznal.

Dojde-li nesprávným postupem poskytovatele zdravotních služeb k újmě, zpravidla dojde zároveň i k zasažení osobnostních práv pacienta, tudíž i k porušení zákonné povinnosti podle § 2910 občanského zákoníku, jelikož dojde k zásahu do absolutního práva poškozeného. V případě takové zásahu by rodiče byli oprávněni, na rozdíl od porušení smluvní povinnosti, žádat také náhradu nemajetkové újmy. *Ustanovení o mimosmluvní a smluvní odpovědnosti za újmu nejsou ve vztahu speciality, ale zakládají konkurenci nároků, proto poruší-li škůdce tímž jednáním svou zákonnou i smluvní povinnost, má poškozený možnost volby, z kterého titulu*

⁴⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. [online] Dostupné z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

⁴⁹ Těmi jsou zejména zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách a zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.

⁵⁰ § 2913 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁵¹ § 2913 (2) zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁵² § 2894 (2) zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

bude náhradu újmy požadovat.⁵³ Pro rodiče tedy bude účelnější žalobu koncipovat jako žalobu na náhradu újmy za zásah do osobnostních práv, především do práva na soukromý a rodinný život, proto se bude diplomová práce dále zabývat náhradou újmy za porušení zákonné povinnosti.

Podmínkami pro vznik odpovědnosti za porušení zákonné povinnosti jsou protiprávní jednání, vznik újmy a příčinná souvislost. Na rozdíl od smluvní povinnosti je zde i požadavek zavinění, které se v nedbalostní formě presumuje.

3.2.1 Protiprávní jednání

Předpokladem přiznání náhrady újmy v souvislosti s narozením dítěte je prokázání skutečnosti, že lékař při poskytování zdravotní péče pochybil. Základní právní povinností lékaře při výkonu profese je postupovat s náležitou odbornou úrovní⁵⁴. Pojem náležité odborné úrovně zákon definuje v § 5 odst. 4 jako *poskytování zdravotních služeb podle pravidel vědy a uznávaných medicínských postupů, při respektování individuality pacienta, s ohledem na konkrétní podmínky a objektivní možnosti*.⁵⁵ Ačkoliv toto ustanovení neobsahuje pojem *lege artis*, je v praxi akceptováno a používáno jako jeho zákonné vymezení. Postup lékaře s náležitou odbornou úrovní má tedy podle zákonné definice tři složky:

- a) postup v souladu s pravidly vědy a uznávanými medicínskými postupy,
- b) respekt k individualitě pacienta,
- c) postup s ohledem na konkrétní podmínky a objektivní možnosti,

pokud by lékař nedodržel, byť jen jednu z těchto podmínek, znamenalo by to, že postupoval *non lege artis*⁵⁶ a dopustil by se protiprávního jednání. Vymezení tohoto pojmu je však velice široké a je třeba posuzovat každý případ jednotlivě s přihlédnutím ke všem daným okolnostem. Zároveň je nutné vše posuzovat tzv. „*ex ante*“, tj. *na základě poznatků, které měl lékař k dispozici v době svého rozhodnutí, respektive v době provádění zákroku*.⁵⁷ Lékař navíc bude odpovídat

⁵³ PAŠEK, M. § 2910 [Porušení zákona]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.

⁵⁴ Stanovuje § 49 (1) písm. a zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách.

⁵⁵ § 4 (5) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách.

⁵⁶ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

⁵⁷ Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 5.6.2020 č. j. 29 C 293/2016-786.

zpravidla jen za odbornost lékařského zákroku, nikoliv za dosažení výsledku.⁵⁸ Nesprávné určení zdravotního stavu plodu nebo otěhotnění i přes zavedenou antikoncepci či provedený sterilizační zákrok ještě nemusí být postupem non lege artis, ze kterého by lékaři vznikala odpovědnost, pokud není důsledkem závažného porušení postupu.

Naproti tomu občanský zákoník v § 2643 odst. 1 ukládá poskytovateli zdravotních služeb povinnost postupovat s péčí řádného odborníka, tedy v souladu s povinnostmi, které mu jeho profese ukládá a za dodržení odborných standardů.⁵⁹ Tímto ustanovením občanský zákoník ve vztahu k lékařům pouze zdůrazňuje koncepci stanovenou § 5, podle kterého každý, kdo se přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání, dává najevo, že je schopen jednat se znalostí a pečlivostí, která je s jeho povoláním spojena.⁶⁰ Rozdíl v pojetí povinnosti lékaře postupovat s péčí řádného odborníka, jak ji stanovuje občanský zákoník a pojetím povinnosti postupovat s náležitou odbornou úrovní podle zákona o zdravotních službách, je pouze formulační.⁶¹

K porušení povinnosti ze strany poskytovatele zdravotních služeb může dojít jak jednáním (např. chybně provedená sterilizace, interrupce, záměna genetického materiálu), tak opomenutím (např. neinformování o zdravotním stavu plodu) a může mít povahu jednorázového zásahu i dlouhodobé činnosti. Otázka, jakým způsobem lékař jednal a jaké důsledky to mělo na zdravotní stav ženy, či na její informovanost o zdravotním stavu plodu, je otázkou skutkovou, stejně jako posouzení toho, zda v konkrétním případě s přihlédnutím ke všem okolnostem a konkrétním podmínkám, byla ze strany lékaře poskytnuta náležitá odborná péče. Zda lékař postupoval lege artis je otázkou, jejíž zodpovězení vyžaduje odborné znalosti. V souladu s § 127 občanského soudního řádu⁶² je soud v těchto případech povinný ustanovit soudního znalce z příslušného odvětví k vypracování znaleckého

⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. [online] Dostupné z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

⁵⁹ POVOLNÁ, M. § 2643 [Další povinnosti smluvních stran]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023.

⁶⁰ § 5 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁶¹ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

⁶² *Závisí-li rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, vyžádá soud u orgánu veřejné moci odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující nebo je-li pochybnost o správnosti podaného odborného vyjádření, ustanoví soud znalce.*

posudku. Podkladem pro závěr soudu o porušení uvedené povinnosti bude tedy zpravidla znalecký posudek z oboru zdravotnictví.⁶³

V případě žalob na náhradu újmy vzniklé narozením dítěte se žalobci budou domáhat určení postupu non lege artis především při zavedení antikoncepce, provedení sterilizace, asistované reprodukce, určení neplodnosti či při diagnostickém vyšetření plodu. Nejvyšší soud deklaroval⁶⁴, že postupem non lege artis může být i vlastní realizace jinak správně zvoleného lékařského postupu. K takovému závěru došel rovněž Krajský soud v Brně⁶⁵, který se zabýval pochybením při provedení interrupce. Ta byla sice podle soudního znalce provedena správně zvolenou metodou, samotný zákrok však byl za strany lékaře proveden „nedostatečně radikálním způsobem“ a v důsledku toho bylo jednání posouzeno jako non lege artis.

3.2.2 Újma

Zákon nevymezuje, co vše lze obecně za újmu považovat. *Obecně můžeme za újmu považovat jakoukoli ztrátu, kterou osoba ve své sféře utrpí. Ne každá taková újma je však právně relevantní.*⁶⁶ Přírozená újma, kterou osoba pociťuje jako vlastní újmu, se stává újmou v právním smyslu až ve chvíli, kdy vzniká na právem chráněném statku a *právo ji uzná za hodnou nápravy.*⁶⁷

Občanský zákoník rozlišuje újmu nemajetkovou a újmu majetkovou – škodu. Škodu lze definovat jako újmu na jmění poškozeného, tedy takový zásah, *který se projevuje v majetkové sféře poškozeného, je objektivně vyjádřitelný všeobecným ekvivalentem, tj. penězi, a je tedy napravitelný poskytnutím majetkového plnění, ať již ve formě naturální restituce, nebo v penězích.*⁶⁸ Podle § 2951 NOZ se škoda primárně nahrazuje uvedením v předešlý stav, pokud to není možné, nebo si to přeje poškozený, lze ji hradit v penězích.⁶⁹ V případech náhrady

⁶³ Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 5.6.2020 č. j. 29 C 293/2016-786.

⁶⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10.6.2020 sp. zn. 7 Tdo 567/2020.

⁶⁵ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 2. 2008 č. j. 24 C 66/2001-97.

⁶⁶ BEZOUŠKA, P. § 2894 [Povinnost nahradit újmu]. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1497, marg. č. 5.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ BEZOUŠKA, P. § 2894 [Povinnost nahradit újmu]. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1498, marg. č. 7.

⁶⁹ § 2951 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

škody v souvislosti s narozením nechtěného dítěte by konkrétní majetkovou újmu mohly představovat náklady spojené s těhotenstvím a výchovou neplánovaného dítěte.

Naproti tomu nemajetková újma vzniká na právním statku, který nelze objektivně vyjádřit penězi, nejčastěji na osobnostních právech člověka, tudíž nedochází ke změně majetku poškozeného. Nemajetková újma se odčiňuje přiměřeným zadostiučiněním, a to pouze v případě, že tak bylo mezi stranami sjednáno, nebo pokud tak stanoví zákon. V případech narození nechtěného dítěte bude soud vycházet z § 2956 OZ, podle kterého škůdce odčiní poškozenému majetkovou i nemajetkovou újmu, kterou mu způsobil na jeho přirozeném právu. Cílem tohoto ustanovení je *zajistit, aby se při porušení přirozeného práva člověka dostalo poškozenému plné nápravy jakékoli újmy, která mu vznikne.*⁷⁰

V případech, kdy se rodiče chtějí domáhat náhrady nemajetkové újmy vzniklé tím, že se jim z důvodu pochybení lékaře narodilo buď dítě nechtěné, nebo dítě, které sice rodiče plánovali, ale z důvodu zanedbání vyšetření nebyli informováni o jeho zdravotním stavu, se jeví ve světle nejnovějšího rozhodnutí Nejvyššího soudu nejrozumnější koncipovat nárok jako žalobu na náhradu újmy za zasažení do osobnostních práv rodičů. Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí uvedl, že *lze odlišovat nároky na náhradu nemajetkové újmy vyplývající z porušení svobody rodičů zplodit dítě a nároky založené na nemajetkové újmě související s existencí dítěte. První kategorie nároků má poněkud jiný výchozí bod než nároky založené na nemajetkové újmě související s existencí dítěte. Pokud se jedná o zásah do autonomie rodičů, a nikoli o nemajetkovou újmu související s existencí dítěte, nelze přiznání náhrady považovat za jeho znevážení.*⁷¹ Aby se tedy soud nemusel argumentačně vypořádat s označením dítěte za újmu, a tím i se všemi etickými problémy, které z takového označení vyvstávají, je nutné oddělit existenci dítěte od práv rodičů rozhodovat o svém rodinném životě v rámci svého ústavně garantovaného práva na sebeurčení.

Vznik újmy je předpokladem, bez kterého nemůže vzniknout povinnost k náhradě škody. Jak bylo zmíněno v kapitole o eticko-právních otázkách, definování

⁷⁰ BEZOUŠKA, P. § 2956 [Následek porušení přirozeného práva člověka]. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1700, marg. č. 1.

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

újmou a vyřešení otázky, zda je hodna nápravy je v případech žalob na náhradu újmy v souvislosti s narozením dítěte problematické a bude záležet na tom, jak se soud v konkrétním případě k těmto otázkám postaví.

3.2.3 Příčinná souvislost

Příčinná souvislost je vztah mezi protiprávním jednáním škůdce a vzniklou újmu. *O vztah příčinné souvislosti se jedná, vznikla-li škoda následkem porušení právní povinnosti škůdce, tedy je-li jeho jednání a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku, a tudíž je-li doloženo, že nebýt protiprávního úkonu, ke škodě by nedošlo. Byla-li příčinou vzniku škody jiná skutečnost, odpovědnost za škodu nenastává.*⁷² Ve sporech o náhradu újmy vzniklé narozením dítěte bude jednou z obligatorních podmínek přiznání takového nároku prokázání příčinné souvislosti mezi non lege artis postupem lékaře a narozením dítěte. Příčinná souvislost mezi narozením dítěte a pochybením lékaře v případech nesprávně provedené sterilizace, interrupce či pochybení v oblasti reprodukční medicíny není principiálně zpochybňována,⁷³ ačkoliv v určitých případech⁷⁴ nemusí být jednoduché určit, zda nepříznivý následek vznikl jednáním lékaře.⁷⁵

Otázka příčinné souvislosti v žalobách na náhradu nemajetkové újmy v souvislosti s narozením postiženého dítěte je ale poměrně komplikovaná a náhled na ni je v různých zemích odlišný. Určování příčinné souvislosti v těchto případech je specifické tím, že postižení dítěte představuje vrozenou vadu, která existuje bez ohledu na správný či nesprávný postup poskytovatele zdravotních služeb. Příčinná souvislost mezi narozením dítěte s postižením a pochybením lékaře může vzniknout pouze v případě, že právní řád umožňuje ženě podstoupit umělé přerušování těhotenství. Pokud by tuto možnost neměla, dítě by se narodilo by se narodilo bez ohledu na to, zda byla žena o postižení svého dítěte informována či nikoliv.⁷⁶

⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. března 2008, sp.zn. 25 Cdo 1437/2006.

⁷³ DOLEŽAL, T. *Problematika příčinné souvislosti při wrongful birth a wrongful life žalobách*. Časopis zdravotnického práva a bioetiky, 2013, č. 3, s. 58-67.

⁷⁴ Především u sterilizace bude často komplikované určit, zda narození dítěte bylo důsledkem nesprávného provedení, nebo přirozeným obnovením plodnosti, ke kterému může dojít.

⁷⁵ Císařová, D., Sovová, O. a kol. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. upravené a doplněné vyd. Praha: Nakladatelství Orac, 2004. s. 91.

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

Než byla první wrongful birth žaloba v užším smyslu řešena před českými soudy existovaly některé teoretické konstrukce určování příčinné souvislosti – např. Doležal uváděl: *předpokladem příčinné souvislosti v těchto případech je skutečnost, že rodiče jsou schopni dokázat, že v případě poskytnutí informace lékařem by se rozhodli těhotenství přerušit. Pokud tedy rodiče v tomto ohledu uspějí, faktická kauzalita je naplněna, neboť lze dovodit, že újma spojená s narozením dítěte by jim nevznikla, pokud by se na základě podané informace rozhodli těhotenství přerušit a tedy, dítě se nenarodilo.*⁷⁷

Nejvyšší soud se k otázce příčinné souvislosti mezi pochybením lékaře a narozením postiženého dítěte vyjádřil až v nejnovějším rozsudku.⁷⁸ Rozlišil, že pokud se rodiče domáhají náhrady újmy za zásah do práva na sebeurčení, není potřeba prokázat, zda by se rodiče po zjištění skutečného zdravotního stavu dítěte rozhodli těhotenství ukončit. Újma totiž spočívá již v samotném odepření možnosti rozhodnout se o svém rodinném životě a příčinná souvislost tedy existuje bez ohledu na to, zda by rodiče podstoupili umělé přerušování těhotenství či nikoliv. Pokud se ale domáhají náhrady újmy spočívající v obavě o vývoj a budoucnost dítěte, musí být prokázáno, že by se rodiče po zjištění genetické vady u dítěte rozhodli těhotenství ukončit, jinak nebylo možné dovodit příčinnou souvislost mezi pochybením lékaře při diagnostice a psychickými útrapami rodičů z toho, že musí být svědky života svého handicapovaného dítěte.⁷⁹

3.2.4 Zavinění

K vzniku odpovědnosti za újmu způsobenou porušením zákonné povinnosti je jednou z podmínek zavinění. § 2911 občanského zákoníku koncipuje vyvratitelnou právní domněnku, že škůdce způsobil újmu z nedbalosti. *Dovolávají se poškozený této domněnky, musí prokázat, že škůdce porušil zákonnou povinnost, vznik újmy a příčinnou souvislost.*⁸⁰ Zavinění je tedy presumováno a poškozený ho nemusí prokazovat. Důkazní břemeno zatěžuje škůdce, který musí prokázat, že újmu nezavinil. Ve vztahu k lékařům platí také § 2912 NOZ podle

⁷⁷ Doležal, A., Doležal, T. *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory*. 1. vydání. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 216.

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ BEZOUŠKA, P. § 2911 [Domněnka nedbalosti]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1562, marg. č. 2.

kterého dá-li škůdce najevo zvláštní znalost, dovednost nebo pečlivost, nebo zavázeli se k činnosti, k níž je zvláštní znalosti, dovednosti nebo pečlivosti zapotřebí, a neuplatní-li tyto zvláštní vlastnosti, má se za to, že jedná nedbale.⁸¹ V případě nedodržení postupu de lege artis tedy také platí vyvratitelná právní domněnka, že lékař jednal zaviněně.

⁸¹ § 2912 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

4 Charakter nároku na náhradu újmy způsobené narozením dítěte

V případě *Smith v. Gore* soud rozdělil způsob rozhodování soudů o náhradě újmy na několik skupin. Ačkoliv se jedná o rozhodnutí z roku 1987, v mezinárodním kontextu je toto dělení stále aktuální. Prvním způsobem rozhodnutí je nepřiznání žádné náhrady, protože rodičům nebyla z pohledu daného právního řádu narozením dítěte způsobena žádná újma. Druhou možností je plná náhrada, tj. náhrada nákladů spojených jak s těhotenstvím, tak s výchovou dítěte až do určitého věku dítěte. Tento způsobem řešení žalob na náhradu újmy za nechtěné dítě se ale v rozhodovací praxi nevyskytuje často. Třetí možností je tzv. pravidlo přínosů (*The Benefits Rule*). Podle tohoto pravidla se hodnota způsobené újmy snižuje o přínos, který vznikl stejným deliktním jednáním žalovaného. Tento přístup je ale kritizován zejména proto, že jsou na stejnou úroveň stavěny neporovnatelné hodnoty – na jedné straně stojí penězi ocenitelné ztráty žalobců, na straně druhé pak stojí nehmotné a penězi neocenitelné přínosy, které vyplývají z možnosti být rodičem.⁸² Poslední a nejčastěji aplikovaným postupem je přiznání náhrady za omezené újmy. Lze se dožadovat náhrady za bolest a psychické útrapy během těhotenství a porodu, náklady vzniklé v souvislosti s obdobím před narozením dítěte a ztrátou výdělku matky v době těhotenství. Nelze ale přiznat náhradu nákladů spojených s výchovou dítěte.⁸³

4.1 Náhrada imateriální újmy

Z dosavadní soudní praxe v České republice vyplývá, že rodiče se budou v případě narození nechtěného dítěte častěji domáhat náhrady újmy nemajetkové. V případě narození nechtěného, ale zdravého dítěte bude nemajetková újma spočívat v zásahu do práva na reprodukční sebeurčení. V případě nesprávně provedeného potratu přichází do úvahy i náhrada za psychické útrapy, které žena

⁸² Příkladem je například rozsudek *Burke v. Rivo*. Žalobci v tomto případě byli rodiče, kterým se po nepodařeném sterilizačním zákroku narodilo zdravé dítě. Soud určil, že rodičům může být přiznána i náhrada nákladů spojených s výchovou dítěte, pokud matka sterilizační zákrok podstoupila z důvodu neschopnosti finančně zabezpečit další dítě. Dále stanovil, že od této náhrady je nutné odečíst přínos, který rodičům zdravé dítě přineslo.

⁸³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Tennessee ze dne 13.4.1987 ve věci *Smith v. Gore*. 728 S.W.2d 738.

prožívá se strachu, zda se dítě v důsledku zákroku nenarodí postižené.⁸⁴ V případě postiženého dítěte se dle Nejvyššího soudu lze dožadovat náhrady také za újmu způsobenou tím, že rodiče musí být svědky života svého handicapovaného dítěte a zažívat strach o jeho vývoj a za duševní útrapy způsobené zjištěním skutečného zdravotního stavu dítěte po jeho narození.⁸⁵ Pokud jedním protiprávním jednáním lékaře dojde k zásahu do více osobnostních práv a rodiče požadují náhradu nemajetkové újmy za zásah do každého z nich, musí je soud posuzovat jednotlivě, a u každého samostatně posoudit existenci podmínek potřebných pro vznik nároku na náhradu nemajetkové újmy.

Nemajetková újma se odčiňuje přiměřeným zadostiučiněním, které má být primárně poskytnuto morální satisfakcí. Pokud takový způsob odškodnění nepostačuje, nahrazuje se penězi. Lze se ztotožnit se závěrem Nejvyššího soudu, že v případech narození nechtěného dítěte jiná, než peněžitá satisfakce nemůže být pro rodiče přiměřeným zadostiučiněním.⁸⁶ Nemajetkovou újmu z povahy věci není možné přesně vyčíslit, aby mohlo dojít k jejímu vyrovnání ze strany škůdce. Základní podmínkou při stanovení výše zadostiučinění tedy je, že musí být přiměřené. *Posouzení přiměřenosti (jak při volbě způsobu zadostiučinění, tak při případném určování výše peněžité satisfakce) záleží vždy na každém konkrétním případě. Je třeba vycházet ze zjištěného skutkového stavu, opírat se o konkrétní a přezkoumatelná hlediska. Těmi jsou především zjištěná závažnost nemajetkové újmy a ověřené okolnosti, za kterých k újmě došlo, a to nejen okolnosti na straně poškozeného, ale i na straně škůdce.*⁸⁷ Pokud je jednáním škůdce porušeno přirozené právo, musí se při určování způsobu a výše přiměřeného zadostiučinění zohlednit také okolnosti zvláštního zřetele hodné.⁸⁸

Z rozhodování českých soudů vyplývá, že přiznání nemajetkové újmy v případech narození nechtěného dítěte nečiní potíže. Soudy se však potýkají

⁸⁴ VOLKOVÁ, J. *Výchova a výživa nechtěných dětí v souvislosti s žalobami wrongful life a wrongful birth*. In: ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O., JURÁŠ, M. a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 246.

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ BEZOUŠKA, P. § 2951 [Způsob náhrady újmy]. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1684, marg. č. 30.

⁸⁸ Tamtéž.

s problémem určení konkrétní částky.⁸⁹ To by se mohlo změnit v souvislosti s posledním rozhodnutím Nejvyššího soudu⁹⁰, který ve svém rozsudku, kterým vracel věc k novému projednání odvolacímu soudu, stanovil, k jakým kritériím by měl při novém posuzování výše náhrady nemajetkové újmy přihlížet.

4.2 Náhrada škody

Komplikovanější je požadavek rodičů na náhradu majetkové újmy. Předpokladem přiznání takové náhrady je, že soud prokáže a odůvodní, že v konkrétním případě nebylo narození dítěte pro rodiče čistě pozitivní událostí a požehnáním, ale skutečnou újmou. Ustanovení § 2956 OZ uvádí, že vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu, nahradí škodu i nemajetkovou újmu.⁹¹ Mohlo by se tedy zdát, že pokud se soud vypořádá s otázkou újmy a je zde prokazatelný protiprávní zásah poskytovatele lékařských služeb, pak by neměl být problém s přiznáním náhrady nákladů na výchovu dítěte. Sporné by ale v těchto případech mohlo být prokázání příčinné souvislosti. Příčinou nákladů na výchovu dítěte totiž primárně není pochybení lékaře, kvůli kterému došlo k narození dítěte, ale zákonem zakotvená vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti. *Lékařská nedbalost může být nezbytnou podmínkou takových nákladů, ale její příčinný význam je překryt následně vzniklou rodičovskou vyživovací povinností.*⁹² Vyživovací povinnost by sice bez pochybení lékaře nevznikla, protože by nedošlo k narození dítěte, ale ve většině právních systémů je vyživovací povinnost k dítěti vnímána jako natolik významná společenská hodnota a esenciální součástí vztahu rodiče a dítěte, že to, že vznikla v důsledku nedbalosti není dostatečným důvodem, aby byla současně označena za majetkovou újmu.⁹³

Ze všech případů na náhradu újmy vzniklé narozením dítěte, které se před českými soudy řešily, pouze v jednom požadoval žalobce náhradu nákladů spojených s péčí o dítě (viz kapitola xx). Jednalo se o případ, kdy se žalobce podstoupil se svou přítelkyní umělé oplodnění. Žalobce tvrdil, že klinika bez jeho

⁸⁹ SMETÁNKOVÁ, Barbora. *Nežádoucí život: Teoretická koncepce nároků na náhradu škody za újmu plynoucí z narození člověka*. Jurisprudence. 2013, roč. 22, č. 5, s. 12.

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

⁹¹ § 2956 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁹² HOGG, M. *Damages for Pecuniary Loss in Cases of Wrongful Birth*. In: *Journal of European Tort Law*, vol. 1, no. 2, 2010, pp. 156-170. Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/jetl.2010.156>. [cit. 2024-02-24].

⁹³ Tamtéž.

souhlasu k oplodnění nepoužila vajíčka jeho přítelkyně, ale vajíčka anonymní dárkyně a domáhal se náhrady škody na výživném, které mu bylo stanoveno na narozené děti. Okresní soud se otázkou škody nezabýval, žalobu zamítnul s odůvodněním, že mezi protiprávním jednáním a tvrzenou škodou chybí právě příčinná souvislost. Krajský soud dvakrát potvrdil rozhodnutí soudu okresního, ve svém druhém rozsudku uvedl, že *"povinnost k placení výživného je jednou ze základních povinností rodiče k dítěti podle hmotného práva, a je proto vyloučeno, aby její splnění představovalo současně škodu ve smyslu majetkové újmy, která tím rodiči k výživě povinnému vznikne"*.⁹⁴

Výše zmíněný případ se dostal až před Ústavní soud. Ten se sice ztotožnil s argumentací obecných soudů, dodal však, že jsou mu známy názory, podle nichž *není vyloučeno, aby ve výjimečných případech, kdy poskytovatel zdravotních služeb poruší právní povinnost a toto porušení vede k narození „nechtěného“ dítě, vznikl jeho rodičům nárok na náhradu majetkové či nemajetkové újmy*.⁹⁵ Tím Ústavní soud potvrdil, že ve určitých případech by náhrada majetkové újmy rodičům přiznána být mohla. Je také nutné dodat, že případ, kterým se Ústavní soud zabýval není typickým příkladem žaloby typu wrongful birth. Nejednalo se o náklady na nechtěné dítě, vyživovací povinnost vznikla ke zdravým dětem, které si žalobce přál a nelze tvrdit, že pokud by nedošlo k pochybení lékaře, žalobci by vyživovací povinnost nevznikla. Jinak by se mohla jevit situace, kdy jeden z rodičů podstoupí sterilizaci z důvodu nepříznivé finanční situace.

Při stanovení výše náhrady by soud musel pravděpodobně vycházet z ustanovení o výživném podle občanského zákoníku. Při stanovení výše výživného je základním hlediskem životní úroveň rodičů. Podle § 915 OZ musí být životní úroveň dítěte zásadně shodná s životní úrovní rodičů.⁹⁶ Dále soud musí přihlídnout k okolnostem na straně rodiče, jeho majetkovým poměrům, jakož i schopnostem a možnostem.⁹⁷ Přihlíží také k okolnostem na straně dítěte. Zejména k tomu, že *účelem výživného je uhrazování nejen průběžně se vyskytujících (běžných) potřeb oprávněného, ale všech potřeb prospěšných jeho všestrannému vývoji, tedy i potřeb*

⁹⁴ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 7. 2013 č. j. 56 Co 155/2009-254.

⁹⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 29.1.2015 sp.zn. III. ÚS 1842/14.

⁹⁶ § 915 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁹⁷ § 913 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

vyskytujících se nepravdělně za delší období.⁹⁸ S ohledem na nejednotnost rozhodovací praxe soudů o výši výživného, vydalo Ministerstvo spravedlnosti v roce 2010 „doporučující tabulku“ pro stanovení výživného (Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného). V roce 2021 Ministerstvo zpracovalo analýzu využívání této doporučující tabulky a v návaznosti na to vydalo Manuál pro práci s doporučenou tabulkou k určování výživného dětí, který s ohledem na získané poznatky doporučuje, jak s tabulkou po deseti letech fungování v praxi, pracovat. Tento manuál je podpůrným pramenem, ze kterého by soud mohl při stanovení výše výživného, tudíž i při stanovení výše náhrady nákladů na výchovu dítěte, vycházet.⁹⁹ Náhradu škody by pak bylo zřejmě účelné vyplácet ve formě peněžitého důchodu, jak je například v Polsku, kde soudy přiznávají odškodnění ve formě měsíčních plateb, které se počítají podle kritérií používaných k výpočtu výživného.¹⁰⁰

Domnívám se, že pro rozhodnutí soudu, zda přiznat či nepřiznat náhradu nákladů na výchovu dítěte, by nebylo určující, zda se jedná o zdravé dítě či nikoli. U dítěte s postižením by musel při výpočtu těchto nákladů zohlednit, že při stanovení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné okolnosti na straně dítěte, tudíž i jeho zdravotní stav. Soud by tedy musel vzít v úvahu veškeré další náklady, které rodičům vznikají v důsledku nemoci dítěte, jako jsou rehabilitace, speciální pomůcky, doplatky léků, léčba, doplatky na léky a další. Navíc *judikatura ÚS se postavila za názor, že v případě dítěte těžce zdravotně handicapovaného trvá vyživovací povinnost rodičů bez ohledu na věk dítěte a bez ohledu na to, že dítě pobírá dávky důchodového i sociálního zabezpečení, a to v rámci zvláštní ochrany, kterou tyto děti vyžadují.*¹⁰¹ Je tedy otázkou, do jakého věku dítěte by soud měl stanovit škůdci povinnost hradit náklady na výživné v případě těžce postiženého dítěte, kde vyživovací povinnost rodičů přetrvává i po dovršení jeho plnoletosti.

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 2. 1989, sp. zn. 5 Cz 42/88.

⁹⁹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Manuál pro práci s doporučenou tabulkou k určování výživného dětí.* [online]. justice.cz. 2022. Dostupné z: <https://vyzivne.justice.cz/doporuujici-tabulka-vyzivneho-a-manual-k-ni/>. [cit. 2024-01-28].

¹⁰⁰ HOGG, M. *Damages for Pecuniary Loss in Cases of Wrongful Birth.* In: *Journal of European Tort Law*, vol. 1, no. 2, 2010, pp. 156-170. Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/jetl.2010.156>. [cit. 2024-02-24].

¹⁰¹ NOVÁ, H. § 913 [Kritéria pro určení výše výživného]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace).* Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 4.

V případech, kdy si rodiče dítě sice přáli, ale v důsledku neinformování o jeho zdravotním stavu se jim narodilo postižené dítě, některé zahraniční soudy přiznávají pouze tzv. vícenáklady. Rodiče mohou požadovat dodatečné náklady na péči o postižené dítě a ztrátu příjmů za dobu, kdy dítě vyžaduje zvýšenou péči z důvodu svého postižení, nikoli náhradu výživného, protože to by rodičům vzniklo i v případě narození zdravého dítěte. Takový přístup zaujaly ve svých rozhodnutích například soudy v Anglii či v Rakousku.

4.3 Náhrada při ublížení na zdraví

T. Doležal nároky vyplývající ze žalob podávaných v souvislosti s narozením nechtěného dítěte dělí na výše zmíněné, ke kterým ale přidává také náhradu škody na zdraví.¹⁰² Pokud škůdce způsobí poškozenému újmu na zdraví, pak podle § 2958 OZ odčiní peněžitou náhradou vytrpěné bolesti, další nemajetkové újmy a vznikne-li překážka lepší budoucnosti, pak i ztížení společenského uplatnění.¹⁰³ Aby tyto nároky mohly být žalobkyni přiznány, musel by soud určit, že těhotenství je v těchto případech ublížením na zdraví. Trestní zákoník přitom definuje ublížení na zdraví jako *stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen na krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařské ošetření*.¹⁰⁴ Všechny tyto podmínky musí být splněny kumulativně.

V zahraniční literatuře se otázka toho, zda těhotenství může být považováno za ublížení na zdraví řeší především v souvislosti se znásilněním. Argumentace, proč může být těhotenství považováno za újmu na zdraví stojí převážně na tom, že během těhotenství dochází k podstatným fyzickým změnám a stejně jako ublížení na zdraví těhotenství ovlivňuje zdravotní stav ženy, vyžaduje lékařské ošetření a celé těhotenství je zakončeno porodem, který je sám o sobě spojen s možnými komplikacemi a riziky.¹⁰⁵

¹⁰² DOLEŽAL, T. *Náhrada škody za nechtěné dítě?* Právní rozhledy. [online]. 2006, č. 21, s. 783-787.

¹⁰³ § 2958 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

¹⁰⁴ § 122 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

¹⁰⁵ BRIDGES, K. M. *When Pregnancy is an Injury: Rape, Law, and Culture*. [online]. 65 Stanford Law Review 457. 2013. Dostupné z: https://scholarship.law.bu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1063&context=faculty_scholarship. [cit. 2024-02-05].

Otázka peněžité náhrady za ublížení na zdraví se v tomto kontextu před českými soudy ještě neřešila, ale domnívám se, že by soud s největší pravděpodobností tento nárok nepřiznal. Těhotenství je přirozenou změnou zdravotního stavu ženy, která sice přináší pro ženu určitá omezení, nelze ale tvrdit, že se jedná o poruchu zdraví. *I když může být těhotenství a porod subjektivně konkrétními lidmi vnímáno různě, a ne vždy pozitivně, nelze obecnou ochranu těhotenství a porodu přizpůsobit případ od případu takovému individuálnímu vnímání a dle pocitů přidávat konkrétním těhotenstvím nálepku škoda.*¹⁰⁶

Ke zhoršení zdravotního stavu ženy by mohlo dojít, pokud by se během těhotenství či při porodu objevily zdravotní komplikace. Jsem však názoru, že v tomto případě by nebylo možné dovodit příčinnou souvislost mezi skutečností, která vedla k nechtěnému těhotenství ženy a konkrétní zdravotní komplikací v těhotenství či při porodu a soud by tudíž náhradu škody také nepřiznal.

¹⁰⁶ ŠUSTEK, P. *Ochrana osobnosti v oblasti péče o zdraví*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2009. Disertační práce.

5 Judikatura ČR v oblasti náhrady újmy způsobené narozením nechtěného dítěte

Význam judikatury ve věci náhrady újmy vzniklé narozením dítěte spočívá především v tom, že s ohledem na neexistenci výslovné právní úpravy jsou pravidla pro řešení takových případů vytvářena právě soudní praxí. Kapitola se zaměřuje především na to, jak soudy v těchto případech postupovaly při posuzování podmínek vzniku povinnosti k náhradě újmy a jakým způsobem stanovily výši takové náhrady.¹⁰⁷

5.1 Judikatura v oblasti pochybení při provádění interrupce

Nejstarším případem v oblasti náhrady újmy za narození nechtěného dítěte se zabýval Krajský soud v Brně v roce 2001. Žalobkyně se domáhala náhrady nemajetkové újmy ve výši 400 000 Kč za neoprávněný zásah do osobnostních práv poté, co v žalované nemocnici podstoupila interrupci, ale v důsledku pochybení žalované došlo k umělému přerušování těhotenství pouze u jednoho plodu z dvojčat.

Krajský soud žalobě vyhověl, proti rozsudku následně podala žalovaná nemocnice odvolání k Vrchnímu soudu v Olomouci, ve kterém napadla rozsudek v celém rozsahu a namítala, že narození dítěte je za každé situace požehnáním, štěstím a darem a je v rozporu s dobrými mravy hodnotit jeho narození jako újmu. Dále argumentovala tím, že pokud se žalobkyně rozhodla dítě ponechat, musela sama jeho narození vnímat více jako přínos než případnou újmu.¹⁰⁸

V době otěhotnění bylo žalobkyni 18 let a navštěvovala 4. ročník střední školy. Tehdy stále žila se svými rodiči a po maturitě měla v plánu pokračovat ve studiu. Poté, co se dozvěděla, že je těhotná, tuto skutečnost sdělila svému o dva roky mladšímu příteli. Vztah před otěhotněním trval 3-4 měsíce a žalobkyně uvedla, že ve stanovené době početí nepoužívala žádný antikoncepční prostředek. Společně s přítelem se okamžitě rozhodli pro ukončení těhotenství, o jiné možnosti vůbec neuvažovali.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Ani v jedné podkapitole není rozebrána podmínka zavinění. Důvodem je, že první dva případy jsou posuzovány podle starší právní úpravy, podle které byla odpovědnost za zásah do osobnostních práv objektivní. Ve zbylých případech, posuzovaných podle současné právní úpravy, je sice odpovědnost subjektivní, zavinění se však presumuje.

¹⁰⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 7. 2009, č. j. 1 Co 192/2008-134.

¹⁰⁹ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 2. 2008 č. j. 24 C 66/2001-97.

Žalobkyně navštívila svou ošetřující lékařku, která po vyšetření určila, že je žalobkyně v 6. týdnu těhotenství a odeslala ji do žalované nemocnice k provedení umělého přerušení těhotenství. Zde byla znovu vyšetřena a při ultrazvukovém vyšetření bylo zjištěno, že čeká dvojčata. Interrupce byla provedena 8.12.2000 vakuem aspirací a následně byla děložní dutina revidována kyretou. Během následující dvoudenní hospitalizace neměla žalobkyně žádné komplikace a při propuštění z nemocnice byla poučena o nutnosti kontroly u své ošetřující lékařky za dva týdny. Datum kontroly připadlo na Štědrý den, žalobkyně se tak měla dostavit první následující pracovní den, tj. 27.12.2000. Z blíže nespecifikovaných důvodů se žalobkyně dostavila na kontrolu až 5.1.2001. Ošetřující lékařka provedla vyšetření pohmatem a nezjistila žádné komplikace ani přetrvávající těhotenství a stanovila termín další kontroly na 12.1.2001. Žalobkyně stanovený termín opět zmeškala a dostavila se na kontrolu o deset dní později. Během této kontroly bylo provedeno vyšetření odběrem krve a na základě něho bylo zjištěno přetrvávající těhotenství žalobkyně ve 13. týdnu, tedy již po skončení prvního trimestru těhotenství, kdy bylo možné interrupci provést znovu. Žalobkyni se narodila zdravá dcera, s přítelem se několik měsíců po jejím narození rozešli, protože nebyl připravený se o žalobkyni a dítě postarat.¹¹⁰

Soudy prvního i druhého stupně dospěly ke shodným závěrům při posuzování kolize osobnostních práv ženy na straně jedné a ochranou nenarozeného života na straně druhé. V zákonem stanoveném období 12 týdnů je jednoznačně řešena ve prospěch svobodného rozhodnutí ženy a nelze v tom shledávat rozpor s čl. 6 Ústavy.¹¹¹ Dále prvostupňový soud zdůraznil autonomii ženy v reprodukční oblasti když zdůraznil, že *otěhotněním (plánovaným, neplánovaným, dobrovolným nebo v důsledku násilí) se žena nevzdává svého práva na sebeurčení. Jakékoli omezování rozhodování ženy o tom, zda tyto překážky v autonomní seberealizaci míní snášet, a tedy zda v daném stavu těhotenství míní setrvat až do jeho přirozeného ukončení, proto představuje zásah do ústavního práva ženy na soukromí.*¹¹²

Poprvé se také soudy musely vyjádřit k otázce, zda může být narození dítěte hodnoceno jako újma. Prvostupňový soud konstatoval, že pokud žena využij svého

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29.2.2008 č.j. 24 C 66/2001-97.

práva a podstoupí v souladu se zákonem interrupci, pak ve své situaci chápe narození dítěte jako újmu, které se chce vyvarovat.

5.1.1 Újma

Dále soudy zkoumaly existenci podmínek vzniku odpovědnosti. Sama žalobkyně spatřovala újmu hned v několika aspektech. Předně se domnívala, že bylo zasaženo do jejího práva na sebeurčení tím, že se rozhodla pro interrupci, a dle jejích slov jí toto rozhodnutí bylo žalovanou znemožněno. *Žalobkyně byla přes provedené právo volby postavena v důsledku vadného provedení interrupčního zákroku žalovanou nemocnicí do nezáviděníhodné situace, kterou tak, jak nastala, již nešlo legálně řešit jinak než přijetím opačné alternativy, než pro kterou se žalobkyně rozhodla*¹¹³.

Dále jako újmu označila obavy o zdraví dítěte, kterými trpěla celé těhotenství a nepřestaly ani po narození dcery, kdy měla stále strach, že se u ní projeví zdravotní komplikace vycházející z provedené interrupce. Došlo také k zásahu do budoucího života žalobkyně, která si přála pokračovat ve studiu a poté, co zjistila, že je těhotná nad jinou možností, než interrupcí nepřemýšlela, život s dítětem vůbec nezvažovala.¹¹⁴

5.1.2 Příčinná souvislost

K příčinné souvislosti soudy v tomto případě sice nic blíže neuvádí, je ale nepochybné, že zde příčinná souvislost mezi nesprávným postupem lékaře a způsobenou újmu byla. Pokud by lékař nepochybil tím, že, jak uvedl znalec, provedl zákrok nedostatečně radikálním způsobem, k narození dítěte by vůbec nedošlo a nebylo by tudíž zasaženo do osobnostních práv žalobkyně.

5.1.3 Protiprávní jednání

Protiprávním jednáním v tomto případě bylo nesprávně provedené umělé přerušení těhotenství. Lékař zvolil postup interrupce vakuem aspirací a následně byla děložní dutina revidována kyretou. Tento samotný postup lékaře byl podle soudního znalce v daném případě postupem lege artis, došlo ale k pochybení lékaře, který tento proces provedl „nedostatečně radikálním způsobem.“ Žalobkyně o riziku možnosti přežití plodu nebyla nijak informována. Podepsala sice obecně

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

formulovaný revers, ten ale informaci o tom, že plod může zákrok přežít, vůbec neuváděl.

5.1.4 Stanovení výše náhrady újmy

Při výpočtu náhrady nemajetkové újmy vycházel prvostupňový soud z částky 240 000 Kč, kterou starý občanský zákoník v § 444 stanovil jako jednorázové odškodnění pozůstalým za usmrcení. Soud přihlédl k tomu, že žalobkyně přistupovala k možnosti otěhotnění nezodpovědně, když nepoužívala žádné antikoncepční prostředky a dvakrát se nedostavila včas na plánovanou kontrolu, čímž také došlo k uplynutí prvního trimestru a nemohlo tak dojít k opakovanému umělému přerušeni těhotenství. Z tohoto důvodu částku ponížil o 2/3 a přiznal žalobkyni náhradu nemajetkové újmy ve výši 80 000 Kč, ve zbytku žalobu zamítl z důvodu nepřiměřenosti.¹¹⁵

Odvolací soud nesouhlasil s analogickým použitím částky jednorázového odškodnění při usmrcení blízké osoby při stanovení výše náhrady nemajetkové újmy a konstatoval, že výše takové náhrady musí být stanovena v každém případě jednotlivě s ohledem na všechny okolnosti. *Jelikož při interrupci jde vždy o zásah do citlivých oblastí osobnosti ženy, vadně provedené umělé přerušeni těhotenství bude zpravidla natolik závažným zásahem do výše vymezených osobnostních práv, že v úvahu přichází vedle morální satisfakce i relutární náhrada nemajetkové újmy. Pro hodnocení, zda zpravidla výjimečně právo na náhradu nemajetkové újmy v takových případech nenáleží či v jakém rozsahu, je třeba náhradu nemajetkové újmy v penězích stanovit, rozhodují konkrétní okolnosti každého posuzovaného případu.*¹¹⁶ Zároveň ale shledal, že částka 80 000 Kč, která byla přiznána žalobkyni prvostupňovým soudem je s ohledem na všechny aspekty případu přiměřená a rozsudek potvrdil.

5.2 Judikatura v oblasti pochybení při provádění sterilizace

Příkladem judikatury v oblasti pochybení při provádění sterilizace je případ, kdy se žalobci se žalobou podanou ke Krajskému soudu v Praze domáhali peněžitého zadostiučinění ve výši 500 000 Kč za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti, kterého se měla dopustit žalovaná nemocnice tím, že v roce 2004 nesprávným způsobem provedla sterilizaci žalobkyně, následkem čehož se jí

¹¹⁵ Rozsudek Krajského soudu v Brně sp. zn. 24 C 66/2001-101.

¹¹⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 7. 2009, č. j. 1 Co 192/2008-134.

narodilo nechtěné dítě.¹¹⁷ Žalobci tvrdili, že k sterilizaci přistoupili z ekonomických důvodů, v době provedení zákroku měli již čtyři děti a žalobce byl plně invalidní. Narozením dalšího dítěte se dostali do ještě nepříznivější ekonomické situace.

5.2.1 Protiprávní jednání

Žaloba nespécifikovala, v čem spatřuje konkrétní pochybení žalované, pouze vycházela z názoru, že k otěhotnění po sterilizaci může dojít pouze v důsledku nesprávného provedení takového zákroku.¹¹⁸ Žalobci se přitom odkazovali na článek MUDr. Radima Uzla, který tento jejich závěr podporoval.

Soud prvního stupně spatřoval dvojí možné pochybení ze strany žalované. Nejprve zjišťoval, zda nedošlo k pochybení při samotném lékařském zákroku. Znalec ustanovený soudem prvního stupně uvedl, že zvolená metoda sterilizace, tedy chirurgické přerušování vejcovodů, je nejužívanější metodou a její zvolení bylo ze strany nemocnice postupem lege artis. Dále poznamenal, že jsou známy případy, kdy se plodnost ženy po provedené sterilizaci samovolně obnoví, aniž by došlo k pochybení ze strany lékaře. To, že k otěhotnění došlo až rok po sterilizaci pouze značí, že sterilizace byla provedena správně, jinak by k těhotenství došlo dříve. Soud tedy dospěl k závěru, že samotný lékařský zákrok byl proveden postupem lege artis.

Dále soud na základě zdravotní dokumentace zjišťoval, zda byla žalobkyně poučena o tom, že existuje možnost otěhotnění i po provedení zákroku. *Z těchto důkazů bylo jednoznačně zjištěno, že znalcem popsána – a v případě skutečně nastalá – komplikace o samovolném obnovení plodnosti nebyla žádným způsobem žalobkyni vysvětlena ani naznačena, a naopak jí bylo zdůrazněno, že sterilizace je nevratná a plodnost neobnovitelná.*¹¹⁹ Ačkoliv se soud domníval, že by žalobkyně zákrok podstoupila, i kdyby byla poučena o riziku 1:5000, že dojde k opětovnému obnovení plodnosti, samotné neúplné poučení podle jeho názoru představovalo protiprávní jednání ze strany žalované.

¹¹⁷ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 1. 12. 2008, č. j. 36 C 50/2007-122.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 1.12.2008 č.j. 36 C 50/2007 – 122.

5.2.2 Příčinná souvislost

Soud prvního stupně se k příčinné souvislosti blíže nevyjádřil, ale s ohledem na to, že žalobkyni přiznal peněžité zadostiučinění, musel shledat, že byly naplněny všechny předpoklady vzniku odpovědnosti za zásah do osobnostních práv, tudíž i příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním žalované a vzniklou újmou.

Odvolací soud se ve svém rozsudku k příčinné souvislosti také výslovně nevyjádřil, nepřímo však naznačil, že mohlo dojít k jejímu přerušení tím, že žalobkyně po zjištění těhotenství nepožádala o umělé přerušení těhotenství, ačkoliv tuto možnost měla.

5.2.3 Újma

Prvostupňový soud spatřoval újmu žalobkyně v zásahu do práva na ochranu osobnosti, konkrétně do práva na informace podle čl. 17 Listiny. *Pacient má právo vědět o možných komplikacích, zvláště, když jde o komplikace veřejnosti neznámé, a tudíž pro pacienta potenciálně překvapivé.*¹²⁰ Zároveň se zabýval otázkou, zda by přiznání nároku na náhradu újmy nebylo v rozporu s právem dítěte na život. K tomuto uvedl, že právo na život nemůže vzniknout dříve, než vznikne samotný život. *Právní subjektivita začíná narozením a v omezené míře se vztahuje i na dítě dosud nenarozené; ale rozhodně ji nelze konstruovat před okamžik početí.*¹²¹ S tímto závěrem nesouhlasil soud odvolací, dle kterého narození dítěte představuje realizaci práva na život, a tudíž nemůže představovat zásah do práv rodičů.¹²²

Soud prvního stupně rozhodnul, že jsou naplněny všechny podmínky vzniku odpovědnosti žalované nemocnice. Naproti tomu odvolací soud nesouhlasil se soudem prvního stupně, že v daném případě došlo k zásahu do osobnostních práv žalobkyně a žalobu v celém rozsahu zamítnul s konstatováním, že *nedostatečné poučení není z objektivního pohledu ve svých důsledcích neoprávněným zásahem do práva žalobců na soukromí.*¹²³

5.2.4 Stanovení výše náhrady újmy

Podle soudu prvního stupně je jediným použitelným prostředkem náhrady újmy v takových sporech peněžité zadostiučinění. Na rozdíl od jiných soudů

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 10. 2009, č. j. 1 Co 114/2009-158.

¹²³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 10. 2009, č. j. 1 Co 114/2009-158.

zajímavě nepostavil toto tvrzení na tom, že by jiný prostředek satisfakce nebyl pro rodiče spravedlivým, ale uvedl, že omluvu považuje za diskutabilní prostředek při řešení podobných případů, protože *představuje dosti vážné zatížení nemocnice s ohledem na další pacienty, a snížení důvěry v tuto instituci. Takový zásah by mohl být s ohledem na jiné případy i nebezpečný a nežádoucí, protože důvěra pacienta v nemocnici je velice důležitá.*¹²⁴

Soud pak porovnal rozhodovaný případ s jinými zásahy při pochybení v oblasti péče o zdraví a učinil závěr, že protiprávní jednání žalované je méně významné, protože nemělo vliv na zdravotní stav žalobkyně. Z tohoto důvodu přiznal žalobkyni zadostiučinění v mimořádně nízké výši 30 000 Kč a ve vztahu k žalobci žalobu zamítnul.¹²⁵

5.3 Judikatura v oblasti pochybení při prenatální diagnostice

Jediným příkladem žaloby wrongful birth v užším smyslu, kterým se tuzemské soudy zabývaly je případ rodičů, kteří v roce 2016 podali žalobu k Okresnímu soudu v Olomouci a domáhali se po poskytovateli zdravotnických služeb zaplacení náhrady nemajetkové újmy každý ve výši 8 000 000 Kč.

Žalobkyně v roce 2014 plánovaně otěhotněla, od počátku těhotenství podstupovala pravidelná vyšetření a těhotenství se jevílo jako bezproblémové. V 8. týdnu těhotenství byla poslána na I. trimestrální těhotenský screening na porodnicko-gynekologickou kliniku žalované. Cílem prvotrimestrálního screeningového vyšetření je zhodnotit vývoj plodu a stanovit míru rizika, že dítě bude trpět genetickým onemocněním. Toto vyšetření spočívá v ultrazvukovém vyšetření plodu a odběru krve matky. Screening se poté vyhodnocuje za použití speciálního programu Astraia, který po zadání potřebných údajů vypočítá individuální riziko narození dítěte s genetickou odchylkou. Vyšetřující lékařka v gynekologicko-porodnické klinice žalované nezdala do programu řádně všechna potřebná data, následkem čehož byl screening vyhodnocen jako negativní a riziko Downova syndromu stanoveno v hodnotě 1:1834. Pokud by lékařka zadala všechny potřebné údaje správně, výsledné riziko by bylo 1:172. Tato pravděpodobnost je již hodnocena jako „střední riziko výskytu Downova syndromu“ a žalobkyni by za takové situace měla být nabídnuta konzultace s genetikem a podstoupení

¹²⁴ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 1.12.2008 č.j. 36 C 50/2007 – 122.

¹²⁵ Tamtéž.

genetických vyšetření, na základě, kterých dojde k přepočtení rizika a rozhodne se o dalším postupu. V důsledku tohoto pochybení žalovaná tedy neodhalila postižení plodu a znemožnila žalobcům získat skutečné informace o zdravotním stavu plodu, aby se mohli rozhodnout, zda těhotenství zachovají, nebo ho ukončí.¹²⁶

Dne 28. 2. 2015 se žalobcům narodila dcera, u které byl krátce po narození diagnostikován Downův syndrom. Při potvrzení skutečnosti, že jejich dcera trpí touto genetickou vadou, byla u žalobkyně nutná krizová psychologická intervence. Narození dcery s Downovo syndromem bylo pro žalobce nečekané. Od počátku těhotenství podstupovali všechna pravidelná vyšetření, vývoj dítěte se zdál až do porodu normální.

Žalobci uvedli, že pokud by věděli o zvýšeném riziku Downova syndromu, využili by možnost dalšího genetického vyšetření a pokud by nadále z provedeného testování vycházelo zvýšené riziko genetického onemocnění, těhotenství by s největší pravděpodobností ukončili. *Žalobci mají za to, že pochybením žalované došlo k újmě na jejich přirozených právech, a to právu na ochranu rodiny, rodičovství a manželství, právu brát se o vlastní štěstí, štěstí jejich rodiny a lidí jim blízkých, zaručených ustanovením § 3 občanského zákoníku. Pochybením žalované byly zbaveni práva rozhodnout se, zda chtějí mít rodinu se zdravými dětmi nebo zda chtějí mít dítě postižené Downovým syndromem, což zcela zásadně ovlivňuje a bude stále ovlivňovat jejich život i život jejich dalších dětí ve všech směrech.*¹²⁷

Případ se dostal až k Nejvyššímu soudu, který tedy musel poprvé zaujmout stanovisko k nejdůležitějším otázkám, které s žalobami na náhradu újmy vzniklé v souvislosti s narozením dítěte souvisí a posoudit, zda jsou vůbec tyto žaloby v českém právním řádu přípustné. Nejvyšší soud určil, že uplatnění žaloby na odčinění nemajetkové újmy, která je způsobena chybou poskytovatele zdravotní péče při diagnostice zdravotního stavu plodu, která zbavila ženu možnost rozhodnout se, zda ukončí těhotenství nebo přijme riziko narození postiženého dítěte, jsou známé v odborné literatuře jako wrongful birth žaloby a jsou v českém právním řádu přípustné.

¹²⁶ Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 5.6.2020 č. j. 29 C 293/2016-786.

¹²⁷ Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 5.6.2020 č. j. 29 C 293/2016-786.

5.3.1 Újma

Prvostupňový i odvolací soud vycházely z formulace nároku v žalobě, kde se žalobci domáhali náhrady nemajetkové újmy za upření možnosti svobodně se rozhodnout o svém rodinném životě. Konkrétně tento zásah spočíval v nemožnosti rozhodnout se, zda si ponechají dítě trpící vážnou genetickou vadou, nebo zda uměle přeruší těhotenství. Tímto zásahem došlo k dotčení práva na sebeurčení.

Nejvyšší soud uvedl, že v tomto případě není újmou narození postiženého dítěte, nýbrž zasažení do osobnostních práv žalobců. Vypořádal se tak i s námitkou žalované, že Downův syndrom u dcery žalobců nezpůsobila. Toto tvrzení, které je bezesporu pravdivé, bylo v řízení o náhradu újmy nepodstatné. Nejvyšší soud konstatoval, že se ztotožňuje s obecně přijímaným tvrzením, že samotná existence dítěte nemůže představovat újmu, avšak ve společnosti, jejíž právní řád připouští umělé přerušování těhotenství, toto nelze tvrdit bez dalšího, protože narození dítěte je spojeno s náklady, které mohou za určitých situacích pro rodiče představovat újmu.¹²⁸ *Mělo by se rozlišovat mezi existencí dítěte jako hodnotou a nemajetkovou újmou vzniklou zásahem do osobnostních práv rodičů v důsledku protiprávního jednání poskytovatele zdravotních služeb (lékaře). Jinak řečeno, dítě je vždy přínos, ale v konkrétním případě mohou jeho specifické potřeby nebo vlastnosti představovat pro rodiče emoční, fyzickou i finanční zátěž, která může být vnímána jako újma.*¹²⁹

U nemajetkové újmy je dále potřeba rozlišit, do jakých dílčích osobnostních práv bylo žalobcům zasaženo. *U žalob založených na jednání poskytovatele zdravotních služeb spočívajícím ve špatně provedené prenatalní genetické diagnostice se uvádí zejména tři v úvahu připadající zásahy do jednotlivých dílčích osobnostních práv člověka, které se liší druhem újmy, za niž je požadována náhrada:*

- 1. nemajetková újma vzniklá zásahem do práva rodičů na plánování rodiny, neboť nebyli náležitě informováni o stavu plodu;***
- 2. nemajetková újma způsobená zjištěním skutečného zdravotního stavu dítěte;***

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

¹²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

3. nemajetková újma vznikající tím, že rodiče musí být svědky života svého handicapovaného dítěte a že prožívají strach o jeho rozvoj.¹³⁰

Pokud je jedním protiprávním jednáním poskytovatele zdravotních služeb zasaženo více osobnostních práv, podmínky vzniku odpovědnosti se posuzují u každého jednotlivého práva samostatně.

Ačkoliv se žalobci výslovně domáhali pouze náhrady újmy spočívající v zásahu do práva na sebeurčení, v žalobě, odvolání i dovolání popisovali i negativní důsledky dceřina handicapu na jejich současný i budoucí život. Žalobci uvedli, že mají přetrvávající obavy z toho, že se dcera nebude schopná v budoucnu postarat sama o sebe a žalobci neví, kdo se o ní bude starat, až oni nebudou moct. Zvýšená péče, kterou jejich dcera vyžaduje, má vliv i na vztah žalobců a staršího syna. Původně žalobci uvažovali o dalším dítěti, avšak od tohoto záměru však v důsledku zvýšené péče o dceru upustili. Nejvyšší soud proto konstatoval, že vzhledem k tomu, že soudy nejsou vázány právní kvalifikací uvedenou v žalobě, bylo třeba posoudit i nárok na nemajetkovou újmu vzniklou tím, že rodiče musí být svědky života svého handicapovaného dítěte a mají obavu o jeho další vývoj a budoucnost.¹³¹

To, že soudy nerozlišily, do jakých osobnostních práv žalobců bylo zasaženo a za dotčení jakých osobnostních práv se žalobci domáhají náhrady nemajetkové újmy, bylo důvodem, proč Nejvyšší soud nakonec rozsudek zrušil a vrátil soudu prvního stupně k novému projednání.

5.3.2 Příčinná souvislost

Dle Nejvyššího soudu je nutné prokázat příčinnou souvislosti mezi neoprávněným zásahem do konkrétního osobnostního práva a vzniklou újmu. Pokud je nesprávným postupem zasaženo více osobnostních práv, musí být příčinná souvislost prokázána u každého z nich, přičemž podmínky vzniku odpovědnosti za újmu u nich mohou být rozdílné.¹³²

Při posuzování příčinné souvislosti mezi nesprávným lékařským postupem, kterým došlo k porušení práva na sebeurčení a vzniklou újmu není potřeba

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

¹³² Tamtéž.

zjišťovat, zda by se rodiče na základě výsledků správně provedené diagnostiky rozhodli těhotenství ukončit či ne. Příčinná souvislost musí být dána mezi pochybením lékaře a újmou rodičů, která spočívá v narušení práva na informování o zdravotním stavu plodu. Tím jim je odepřena možnost rozhodnout se, zda podstoupí dané riziko a akceptují případný vliv, který může mít zdravotní stav dítěte na jejich dosavadní i budoucí život. *Otázka, zda by se žalobci skutečně rozhodli pro přerušování těhotenství či nikoliv, není v dané věci rozhodná, neboť žalovaná újma spočívá v samotném upření možnosti volby žalobců takové rozhodnutí učinit.*¹³³

Pokud ale ze žaloby vyplynulo, že se žalobci domáhají i náhrady újmy vzniklé tím, že musí být svědky života svého handicapovaného dítěte, musí být prokázáno, že pokud by nedošlo k pochybení žalované, žalobkyně by těhotenství uměle přerušila. *Požadavek na náhradu nemajetkové újmy způsobené zásahem do soukromého a rodinného života, spočívajícím v trvalé obavě o vývoj a budoucnost dítěte postiženého genetickou chorobou a v dopadu náročné péče o ně na život celé rodiny, je podmíněn zjištěním, že nebyť pochybení poskytovatele zdravotní péče, dítě by se nenarodilo.*¹³⁴

5.3.3 Protiprávní jednání

Soudy všech stupňů dospěly k závěru, že postup lékařky, při kterém nesprávně zadala do softwaru biochemické markery, byl postupem non lege artis.

5.3.4 Stanovení výše náhrady újmy

Při stanovení výše náhrady nemajetkové újmy prvostupňový soud použil analogicky ustanovení o náhradě nemajetkové újmy v případě úmrtí blízké osoby. Východiskem pro výpočet této částky je výše průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející narození dcery.¹³⁵ Tento postup soud zdůvodnil tím, že stejně jako při usmrcení se jedná o vážný zásah, který má pro poškozené doživotní následky, které nelze žádným způsobem napravit. Dodal, že úmrtí je jednorázovým zásahem, jehož traumatický vliv zpravidla časem slábne a odezní, kdežto žalobci budou s postižením jejich dcery konfrontováni každý den.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

¹³⁵ Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 5.6.2020 č. j. 29 C 293/2016-786.

Dále soud přihlédl k tomu, že žalobci v těhotenství zodpovědně podstupovali všechna vyšetření, během kterých se těhotenství jeví jako bezproblémové, o to větší šok zažili po stanovení diagnózy. Uvedl, že žalobcům se zhroutila představa o rodinném životě a s příchodem dcery se změnil vztahy jak mezi žalobci, tak především jejich vztah s prvorozeným synem, který svou sestru nepřijmul.¹³⁶ Poté soud, z mého pohledu poněkud kontroverzně, při stanovení výše náhrady přihlédl také ke společenskému postavení žalobců, když argumentoval tím, že se jedná o *osoby vysokoškolsky vzdělané, žalobce navíc pracuje jako vědecký pracovník na akademické půdě, tedy jde o osoby vysoce společensky etablované, jež z toho důvodu trauma z narození postižené dcery pociťují o to intenzivněji, a to i s ohledem na očekávanou budoucí obdobnou úroveň vzdělanosti a společenského postavení dosažené jejich dětmi.*¹³⁷ Nicméně je problematické tvrdit, že vyšší vzdělání vede k intenzivnějšímu prožívání traumatu z narození postiženého dítěte. To, jak rodič danou situaci prožívá je subjektivní a komplexní záležitost. Tvrdit, že je nějakým způsobem intenzita tohoto prožívání souvisí se vzděláním nebo společenským postavením a považovat sociální status a dosažené vzdělání jako kritérium, ke kterému má soud přihlížet při výměře výše náhrady nemajetkové újmy, je přinejmenším diskutabilní.

Po zvážení všech okolností soud prvního stupně částku poskytnutou při úmrtí blízké osoby v případě žalobce navýšil na trojnásobek. U žalobkyně přihlédl k tomu, že žalobkyně jako matka vnímala postižení své dcery intenzivněji a musela vyhledat psychologickou pomoc. Z tohoto důvodu částku poskytnutou žalobci u žalobkyně soud ještě navýšil o jednu polovinu. Co do zbývajících požadované výše žalobu zamítnul.

Odvolací soud se ztotožnil se soudem prvního stupně, že jiná než peněžní forma zadostiučinění není v tomto případě přiměřená, ale nesouhlasil s postupem, kterým prvostupňový soud náhradu nemajetkové újmy vypočítal. Zdůraznil, že nelze analogicky vycházet z úpravy náhrady újmy při úmrtí blízké osoby, protože dcera žalobců i přes své postižení může stále přinášet radost a štěstí, kdežto úmrtí dítěte je celoživotní a nezvratnou ztrátou.¹³⁸ Rozsudek tedy ve výroku o náhradě nemajetkové újmy změnil tak, že žalobkyni přiznal částku 600 000 Kč a žalobci

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 5.2.2021, č.j. 71 Co 285/2020-863.

300 000 Kč, ačkoliv při výpočtu výše náhrady přihlédl ke stejným okolnostem, jako soud prvního stupně.

Nejvyšší soud rozsudek zrušil a věc vrátil k novému projednání, přičemž závazně ve svém rozsudku stanovil, že v této věci jiné než peněžité plnění neposkytne dostatečné odčinění újmy a demonstrativním výčtem stanovil k čemu by měl soud při výpočtu výše náhrady přihlédnout. Konstatoval, že k určení výše náhrady lze použít tzv. Hierarchii nemajetkových hodnot, kterou ESLP rozeznává ve své judikatuře. Ta za zásah do soukromého života přiznává 3-20 % z nejzávažnější újmy, kterou je porušení práva na život.¹³⁹ *Sladění přístupu ESLP s národní judikaturou může přispět k předvídatelnosti soudních rozhodnutí v tak složitých, lidsky citlivých a zároveň těžce měřitelných případech újem vyvolaných zásahem do základních práv a svobod.*¹⁴⁰

5.4 Judikatura v oblasti pochybení při asistované reprodukci

Případ pochybení při asistované reprodukci se dostal až k Ústavnímu soudu. Stěžovatel, občan Rakouské republiky, se společně se svou tehdejší partnerkou rozhodl využít umělého oplodnění k početí dítěte. Oba partneři dali k tomuto svůj písemný souhlas v Rakousku v roce 1999 a o rok později navštívili kliniku se sídlem v České republice, kde stěžovatel poskytl vzorky spermatu k uchování a případnému využití k oplodnění své partnerky. Klinika následně oplodnila spermatem stěžovatele vajíčka od jiné dárkyně a aplikovala partnerce stěžovatele tři embrya. V roce 2010 se partnerům narodila dvojčata, ke kterým stěžovatel písemným prohlášením uznal otcovství a na základě toho mu rakouský soud uložil k dětem vyživovací povinnost.¹⁴¹

V roce 2008 podal stěžovatel žalobu proti zmíněné klinice k Okresnímu soudu v Olomouci a domáhal se náhrady škody na výživném, které mu bylo uloženo vůči dětem narozeným z umělého oplodnění. Tvrdil, že klinika porušila standartní postupy pro umělé oplodnění, které byly stanovené v opatření Ministerstva vnitra¹⁴², protože ho řádně nepoučila o rizicích plánovaného zákroku a jeho právních důsledcích. Podle stěžovatele písemný souhlas, který poskytl a na jehož

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

¹⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

¹⁴¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 29.1.2015 sp. zn. III. ÚS 1842/14.

¹⁴² Opatření Ministerstva zdravotnictví ČSR ze dne 11. 12. 1982, č. j. OP-066.8-18. 11. 1982.

základě došlo k umělému oplodnění, byl určen pouze k oplodnění vajíčka jeho partnerky, a nikoliv cizí ženy a v důsledku toho je povinen platit výživné na děti, s jejichž početím nesouhlasil.¹⁴³ Klinika s tímto tvrzením nesouhlasila a argumentovala tím, že stěžovatel byl za přítomnosti tlumočnicka řádně ústně poučen, tudíž nemohlo dojít k porušení povinnosti z její strany. Dále uvedla, že i pokud by k porušení došlo, nelze dovodit příčinnou souvislost mezi jejím jednáním a tvrzenou škodou. S tím se soud ztotožnil a zamítl žalobu s odůvodněním, že mezi jednáním žalované a tvrzenou škodou není příčinná souvislost, aniž by se zabýval existencí ostatních podmínek vzniku odpovědnosti.¹⁴⁴ Odvolací soud následně rozhodnutí prvostupňového soudu potvrdil a dodal, že opatření Ministerstva zdravotnictví navíc není právním předpisem, tudíž nelze tvrdit, že žalovaná jednala protiprávně, pokud nepostupovala v souladu s ním.

Stěžovatel podal dovolání k Nejvyššímu soudu, který zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a vrátil mu věc k novému projednání s tím, že opatření Ministerstva zdravotnictví je právně závazným předpisem.

Krajský soud se řídil právním názorem Nejvyššího soudu a shledal, že došlo k porušení právní povinnosti ze strany žalované tím, že si před provedením zákroku neopatřila písemné potvrzení o poučení. Z pohledu soudu však neexistuje příčinná souvislost mezi tímto porušením a tvrzenou škodou.¹⁴⁵ Proti tomuto rozsudku žalobce opět podal dovolání, Nejvyšší soud ho však odmítnul pro nepřijatelnost.

V ústavní stížnosti stěžovatel namítal rozpor rozhodnutí obecných soudů s článkem 32 LZPS, *neboť mu bylo upřeno právo rozhodnout se, zda chce počít dítě s anonymní dárkyní, kterou nezná, neví, jaký je její zdravotní stav, povahové vlastnosti, vzhledové rysy. Uvádí, že se nemohl rozmyslet, zda je ochoten podstoupit medicínský zákrok i přes možné problémy, které anonymní dárcovství může přinést, jako je nevědomost ohledně genetického zatížení matky, jejího aktuálního zdravotního stavu apod.*¹⁴⁶ Dle Ústavního soudu obecné soudy nepochybily, když se po zjištění, že zde není dána příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a

¹⁴³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 29.1.2015 sp. zn. III. ÚS 1842/14.

¹⁴⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 29.1.2015 sp. zn. III. ÚS 1842/14.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

tvrzenou škodou, nezabývaly hodnocením, zda byly naplněny zbylé podmínky odpovědnosti za škodu.

6 Zahraniční judikatura

Postoje soudů k rozhodování žalob na náhradu újmy vzniklé narozením dítěte se v různých zemích výrazně liší. V této kapitole bych chtěla přiblížit různé přístupy zahraniční judikatury k této otázce. Pro vyzdvihnutí variability, se kterou se zahraniční soudy staví k žalobám na náhradu újmy vzniklé narozením dítěte jsem zvolila tři země. První je Německo, ve kterém soudy běžně přiznávají náhradu jak majetkové, tak nemajetkové újmy. Rakouské soudy majetkovou újmu přiznávají jen v případě postižených dětí, nemajetkovou újmu nepřiznávají vůbec. Judikatura Velké Británie v sobě zahrnuje prvky obou předchozích zmíněných, lze žádat újmu nemajetkovou, v přiznávání majetkové újmy zaujímá stejný postoj jako rakouské soudy a přiznává pouze vícenásledky související s postižením dítěte.

6.1 Německo

Německé právo nahlíží na náhradu újmy v souvislosti s narozením dítěte jako na újmu vzniklou v důsledku porušení právní povinnosti, která se nijak neliší od ostatních civilních sporů.¹⁴⁷ Nároky na náhradu nemajetkové újmy jsou v německých soudních rozhodnutích za splnění podmínek vzniku odpovědnosti přiznávány. Na rozdíl od české soudní praxe je však zpravidla přiznávána i náhrada škody.

Diskuze o tom, zda může být rodičům přiznána náhrada nákladů na výchovu dítěte přišla již s první žalobou v souvislosti s narozením nechtěného dítěte z roku 1968. Jednalo se o případ, kdy lékárna vydala manželce žalobce místo hormonální antikoncepce léky proti bolesti žaludku a na základě tohoto pochybení se narodilo dítě. Žalobce pak podal k soudu žalobu na náhradu nákladů spojených s výchovou dítěte, které soud vyhověl.¹⁴⁸

V sedmdesátých letech soudy nižších instancí žaloby na náhradu škody odmítaly.¹⁴⁹ Významným je případ z roku 1978, kdy se žalobkyně obrátila na soud poté, co podstoupila sterilizaci, v důsledku pochybení lékaře otěhotněla a narodila

¹⁴⁷ ŠUSTEK, P., ŠOLC M. *Court Decisions in Wrongful Birth Cases As Possible Discrimination Against the Child*. Espaço Jurídico Journal of Law. [online]. 2017, roč. 18, č. 1, s. 36. [cit. 2.2.2024]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2968839.

¹⁴⁸ Rozhodnutí Zemského soudu Itzehoe ze dne 21. 1. 1968, VersR 1969, 265.

¹⁴⁹ SCHÖBENER, B. *Menschliche Existenz als Schaden?* – Bemerkungen zur aktuellen Kontroverse innerhalb des Bundesverfassungsgerichts. Zeitschrift Für Politik, vol. 45, no. 3. jstor. Org. 1998, s. 326–36. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/24227962>. [cit. 2024-02-28].

se jí zdravá dvojčata. Žalobkyně požadovala náhradu nákladů na výchovu dětí. Soud prvního stupně žalobě vyhověl, ale Vrchní zemský soud v Bamberku jako soud odvolací žalobu zamítnul s odůvodněním, že považovat dítě za újmu by znamenalo zcela nepochopit podstatu lidského života. Uvedl, že podle humanistické koncepce, na níž právní řád stojí, jsou děti považovány za zvlášť významnou hodnotu i v případech, kdy jejich narození není z ekonomických nebo sociálních důvodů plánované. Na vyživovací povinnost rodičů k dítěti obecně nelze pohlížet jako na škodu a přenášet ji na třetí osoby.¹⁵⁰

*Spolkový soudní dvůr provedl analýzu rozhodovací praxe a literatury a odmítl pojetí odvolacího soudu.*¹⁵¹ Rozsudek zrušil s odůvodněním, že za škodu není v těchto případech považováno samotné dítě, ale pouze vyživovací povinnost vzniklá jeho neplánovaným narozením a přiznáním nároku tudíž nedojde k narušení osobní integrity dítěte, jak argumentoval soud nižší instance.¹⁵² Následně Spolkový soudní dvůr tento postoj vztáhl i na případy nesprávné prenatální diagnostiky a nesprávně provedený potrat. Uvedl, že lékaři vzniká na základě smluvního vztahu odpovědnost za nesprávně provedené výkony a rodiče nechtěného dítěte narozeného v důsledku neúspěšné sterilizace nebo potratu mají nárok na náhradu škody na výživném.

Jiný pohled na rozhodování o žalobách na náhradu výživného zaujmul Spolkový ústavní soud. V rozhodnutí o nové úpravě potratů uvedl, že povinností všech státních orgánů je chránit i nenarozený lidský život, proto označit dítě jako zdroj újmy není v souladu s ústavou. Judikatura občanskoprávních soudů o přiznání náhrady škody v případech narození dítěte vyžaduje s ohledem na to revizi.¹⁵³ Proti tomuto názoru se vymezil ve svém rozhodnutí z roku 1993 Spolkový soudní dvůr. Jednalo se o případ, kdy žalobkyně, která již měla jedno postižené dítě, znovu otěhotněla. Při genetickém vyšetření ošetřující lékař v lékařské zprávě uvedl, že je vysoce nepravděpodobné, aby plod trpěl stejnou genetickou poruchou. Žalobkyni se však narodilo dítě trpící stejným zdravotním postižením jako jeho sourozenec. *Spolkový soudní dvůr souhlasil se Spolkovým ústavním soudem v tom, že narozené*

¹⁵⁰ Rozhodnutí Vrchního zemského soudu v Bamberku, JZ 1978, 529.

¹⁵¹ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

¹⁵² SCHÖBENER, B. *Menschliche Existenz als Schaden?* – Bemerkungen zur aktuellen Kontroverse innerhalb des Bundesverfassungsgerichts. *Zeitschrift Für Politik*, vol. 45, no. 3. jstor. Org. 1998, s. 326–36. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/24227962>. [cit. 2024-02-28].

¹⁵³ Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu 3 BVerfGE 88, 20.

dítě nelze považovat za škodu. Za škodu lze ovšem podle pojetí Spolkového soudního dvora považovat materiální zatížení rodičů prostřednictvím vyživovací povinnosti, jelikož tím dochází ke snížení jejich majetku a rodiče nemohou být této vyživovací povinnosti zbaveni. (...) Povinnost lékaře k náhradě škody způsobené rodičům v takovém případě odpovídá funkci náhrady škody.¹⁵⁴ Zároveň Spolkový soudní dvůr přezkoumal svou předchozí judikaturu a dospěl k závěru, že usnesení Spolkového ústavního soudu neobsahuje žádné důvody, které by bránily posouzení nákladů na výživu jako škody. Většina soudů nižších instancí se při řešení podobných případů dále řídila právním názorem Spolkového soudního dvora.¹⁵⁵

Řešená problematika se znovu dostala před Spolkový ústavní soud v roce 1997, kde o ni tentokrát rozhodoval jiný senát. Ten se odchýlil od původního názoru Spolkového ústavního soudu a ztotožnil se s argumentací Spolkového soudního dvora, když mimo jiné uvedl, že sterilizace i interrupce jsou uznány právním řádem a lékař, který se zaváže takové úkony provádět, musí nést odpovědnost za své zaviněné jednání.¹⁵⁶ *Názor 2. senátu, že vyživovací povinnost vůči „nechtěnému“ dítěti nesmí být chápána jako škoda (respektive majetková újma), je prý nutné chápat jen jako jeden z elementů, na jejichž základě bylo rozhodováno o přípustnosti dovoleného umělého přerušení těhotenství.¹⁵⁷*

Rozhodování soudů je od té doby poměrně jednotné a náhrada škody na výživném je za splnění podmínek vzniku odpovědnosti přiznávána. *Narozené dítě není považováno za škodu, škoda je způsobena porušením smlouvy ze strany lékaře, který porušil své povinnosti, a spočívá v něčem jiném. Narození dítěte je zde jen důvodem pro vznik samotné vyživovací povinnosti. Podle většinového názoru neexistuje důvod privilegiovat škůdce jen na základě obav, aby se narozené dítě následně nedozvědělo, že jeho narození nebylo rodiči chtěné.¹⁵⁸* V roce 2018 přiznal rodičům Vrchní zemský soud ve Frankfurtu nad Mohanem také náklady na financování stavby bezbariérového domu pro dítě s genetickým onemocněním. Ačkoliv lékaři při kontrolách zjistili, že plod nedosahuje standartní délky a

¹⁵⁴ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

¹⁵⁵ SCHÖBENER, B. *Menschliche Existenz als Schaden? – Bemerkungen zur aktuellen Kontroverse innerhalb des Bundesverfassungsgerichts*. Zeitschrift Für Politik, vol. 45, no. 3. jstor. Org. 1998, s. 326–36. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/24227962>. [cit. 2024-02-28].

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

¹⁵⁸ Tamtéž.

hmotnosti a bylo zde několik indikátorů genetické vady, neučinili ani nedoporučili žádná další vyšetření. Dítě se narodilo s vážnými zdravotními problémy, kvůli kterým byli rodiče nuceni zařídit pro dceru bezbariérové bydlení, když nebylo možné uzpůsobit jejich tehdejší byt.¹⁵⁹ Ve stejném případě byla žalovaným uložena i povinnost k náhradě nákladů vynaložených na pohřeb, protože dcera žalobců v důsledku svého onemocnění zemřela.¹⁶⁰ Nejvyšší soud Německa se v argumentaci ztotožnil s rozhodnutím německého Spolkového soudního dvora z roku 1980.

6.2 Rakousko

Judikatura rakouských soudů je v pohledu na přiznávání náhrady újmy v souvislosti s narozením dítěte značně nekonzistentní. Postoj rakouského soudnictví k rozhodování žalob vychází z rozhodnutí Nejvyššího soudu¹⁶¹ z roku 1999.¹⁶² V roce 1987 žalobkyně několikrát navštívila gynekologickou kliniku, na které podstoupila ultrazvuková vyšetření, která neodhalila žádné anomálie ve vývoji plodu. Dítě se narodilo těžce zdravotně postižené, chyběly mu obě horní končetiny a měl levou nohu zkrácenou o polovinu délky stehna. Rodiče se dožadovali odškodnění psychického šoku, který utrpěli po narození dítěte, minulých a budoucích nákladů spojených s postižením dítěte a všech budoucích výdajů, které jejich dítě bude muset vynaložit, aby mohlo se zdravotním znevýhodněním žít běžný život.¹⁶³ Nejvyšší soud uvedl, že narození postiženého dítěte je velkým zásahem do života rodičů, jehož neopomenutelnou součástí je i finanční zatížení rodiny, které není plně kompenzovatelné sociálními dávkami. Pokud lékař pochybí a neposkytne matce informace o zdravotním stavu plodu, porušuje tím smluvní povinnost, která podle úvah soudu zahrnuje též ochranu před zhoršením finanční situace v důsledku nechtěného narození těžce postiženého dítěte, ke kterému by při poskytnutí správných informací nedošlo.¹⁶⁴ Tím Nejvyšší soud vytvořil *doktrínu posuzování nároků wrongful birth, podle níž mohou principy práva na náhradu újmy proniknout do otázek lidské důstojnosti jedině tehdy, kdy výživné znamená pro rodiče zcela mimořádnou, výjimečnou zátěž. Je tedy možné*

¹⁵⁹ Rozhodnutí Vrchního zemského soudu ve Frankfurtu and Mohanem, 8 U 181/16.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 25. 5. 1999, 1 Ob 91/99k.

¹⁶² ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. Zdravotnické právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-321-1

¹⁶³ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 25. 5. 1999, 1 Ob 91/99k.

¹⁶⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 25. 5. 1999, 1 Ob 91/99k.

*přiznání náhrady mimořádných výživových nákladů přesahujících základní výživné.*¹⁶⁵ Tento judikát je též známý jako tzv. Bydlinského argument.

Od tohoto přístupu se však Nejvyšší soud následně odchýlil například v rozhodnutí z roku 2005¹⁶⁶, kdy přiznal rodičům dítěte narozeného s Downovým syndromem náhradu veškerých nákladů, včetně základního výživného. Argumentoval tím, že pokud je lékař odpovědný za porušení smluvní povinnosti, odpovídá za celou škodu, kterou poškozený utrpěl, a tu v tomto případě tvoří jak základní výživné, tak i náklady v souvislosti s postižením dítěte. Vůli těhotné ženy je totiž dle soudu postižené dítě neporodit, lze tedy porovnávat pouze finanční situaci bez dítěte a s ním. Pokud by bylo v případě zjištění postižení provedeno přerušování těhotenství, je nutné porovnat ekonomickou situaci v níž by se rodiče nacházeli, kdyby se nenarodilo žádné dítě, a jejich skutečnou ekonomickou situaci.¹⁶⁷ Stejný přístup zaujmul Nejvyšší soud v roce 2007¹⁶⁸ a opět přiznal v případě pochybení při těhotenském vyšetření náhradu plného výživného. V dalších případech pochybení při prenatalní diagnostice se však soudy znovu vracely k doktrinní linii založenou prvním rozhodnutím z roku 1999.¹⁶⁹

V případech narození nechtěného, ale zdravého dítěte rakouské soudy nároky na náhradu újmy opakovaně nepřiznávají¹⁷⁰ a argumentují tím, že narození zdravého, byť nechtěného dítěte, nemůže za žádných okolností představovat újmu. Nejvyšší soud konstatoval, že náhradu výživného lze přiznat pouze pokud by v konkrétním případě narození nechtěného dítěte vedlo k existenčním potížím rodiny. Hranici toho, kdy dítě představuje pro rodiče tak zásadní finanční zátěž odvozoval v jednom ze svých rozhodnutí od existenčního minima stanoveného právním řádem.

Rakouské soudy se tedy k přiznávání náhrady výživného staví poněkud rozpačitě. Nejenže Nejvyšší soud rozhoduje nejednotně o rozsahu náhrady výživného u dětí s postižením, soudní praxe také činí při posuzování náhrady škody

¹⁶⁵ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

¹⁶⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 7. 3. 2006 ve věci 5 Ob 165/05h.

¹⁶⁷ HOGG, M. *Damages for Pecuniary Loss in Cases of Wrongful Birth*. In: *Journal of European Tort Law*, vol. 1, no. 2, 2010, pp. 156-170. Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/jetl.2010.156>. [cit. 2024-02-24].

¹⁶⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 11. 12. 2007, 5 Ob 148/07m.

¹⁶⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 23. 10. 2003 ve věci 6 Ob 303/02f.

¹⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 29. 1. 2015, 9 Ob 37/14b.

nepochopitelné rozdíly mezi narozením zdravého a postiženého dítěte. Zatímco pokud se rodiče dožadují náhrady škody v případě narození zdravého dítěte, soudy zakládají svá rozhodnutí na premise, že výživné nemůže představovat újmu v právním smyslu, v případech postižených dětí soudy opakovaně základní výživné přiznávají s odůvodněním, že výživné v těchto případech naplňuje definici škody podle ABGB.

Naopak jednotně se rakouská judikatura staví k otázce nemajetkové újmy a soudy ji opakovaně nepřiznávají z důvodu, že označit narození dítěte za nemajetkovou újmu by bylo v rozporu s pojmáním lidského života jako nejvyšší hodnotou a narušovalo by důstojnost dítěte. Zajímavou poznámkou je, že Bidlinski, jeden z nejvýznamnějších teoretiků rakouského soukromého práva, uvádí, že tento etický problém není možné obejít ani tím, že za újmu nebude označeno dítě, ale zásah do práva na plánování rodiny (tak se k tomu staví mimo jiné i česká judikatura). *To by vyžadovalo, aby samotná existence dítěte byla klasifikována jako samostatná nemajetková újma, kterou rodiče utrpěli, i když ne těmito slovy, a to by nebylo vůbec slučitelné s vnitřní osobní hodnotou dítěte.*¹⁷¹

6.3 Velká Británie

První případy žalob na náhradu újmy za narození dítěte se v Anglii objevily v 80. letech. V roce 1983 řešil soud případ *Udale v. Bloomsbury Area Health Authority*, kdy rodiče žádali náhradu újmy poté, co se žalobkyni po nesprávně provedené sterilizaci narodilo zdravé dítě. Soud žalobcům přiznal odškodnění za bolest a utrpení spojené s těhotenstvím a porodem, ztrátu na výdělku během těhotenství a náhradu zvýšených nákladů na bydlení, zároveň ale zamítl náhradu výživného.¹⁷² Soud shledal, že přiznání náhrady nákladů na výchovu dítěte by bylo v rozporu s veřejným zájmem. Argumentoval tím, že není možné označit život dítěte za chybu a vyjádřil obavu nad tím, že přiznání takového nároku by vedlo k tomu, že by lékaři častěji doporučovali ženě interrupci, aby se vyhnuli odpovědnosti za zanedbání lékařské péče.¹⁷³

¹⁷¹ KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective*. Jan Sramek Verlag, 2012.

¹⁷² THOMAS, C. *Claims for Wrongful Pregnancy and Damages for the Upbringing of the Child*. [online]. UNSW Law Journal. Volume 26(1). 2003. Dostupné z: <https://www.unswlawjournal.unsw.edu.au/wp-content/uploads/2017/09/26-1-22.pdf>. [cit. 2024-02-05].

¹⁷³ Rozsudek *Udale v. Bloomsbury Area Health Authority* z roku 1983, 1 WLR 109.

Ve věci *Thake v. Maurice* z roku 1986, která byla skutkově podobná případu *Udale v. Bloomsbury Area Health Authority*, soud odmítl postupovat v souladu s argumentací uvedenou v předchozím případě a vyhověl přiznání náhrady výživného až do dovršení sedmnácti let dítěte. Uvedl, že neshledal důvod, proč by veřejný zájem bránil v přiznání takového nároku. Pokud je zákonem zakotvena možnost podstoupit potrat či sterilizaci, pak je obecně přijímané, že narození dítěte může být v určitých situacích vnímáno jako újma.¹⁷⁴ Soudy po tomto rozhodnutí náhradu na výživném přiznávaly, např. v rozhodnutí *Allen v. Bloomsbury Health Authority*.

Jednotnost v rozhodování o náhradě výživného byla pouze dočasná a Sněmovna lordů znovu změnila postoj k náhradě škodu v případě *McFarlane and Another v. Tayside Health Board* z roku 1999. Žalobci byli manželé, kteří se z finančních důvodů rozhodli, že žalobce podstoupí vasektomii. V té době doma měli již čtyři děti. Sněmovna lordů rozhodla, že v případě narození zdravého dítěte po nepodařené sterilizaci, lze přiznat pouze náhradu nemajetkové újmy, ale nikoli náhradu výživného. Soud uvedl, že přípustnost jakéhokoli druhu škody je otázkou právní. Pokud zákon považuje určitou událost za prospěšnou, nemohou ji žalobci učinit předmětem náhrady škody pouze tím, že uvedou, že se jedná o událost, kterou nechtěli, aby nastala. Přinejmenším v tomto odvětví práva není žalobcům umožněno, aby na základě subjektivního znehodnocení, učinit z prospěchu újmu.¹⁷⁵

O tři roky později se před soud dostal případ *Parkinson v. St James and Seacroft University Hospital NHS Trust*, kde se znovu jednalo o náhradu újmy za narození dítěte po nesprávně provedené vasektomii, rozdíl od předcházejícího případu byl v tom, že dítě se narodilo těžce postižené. Žalobkyni sice v souladu s *McFarlane* nebyla přiznána náhrada výživného, soud ji ale přiznal náhradu nákladů na zvláštní potřeby dítěte a péči související s jeho postižením, které přesahují běžné výživné a odkázal se při tom na princip distributivní spravedlnosti.¹⁷⁶ Aby mohly být tyto

¹⁷⁴ Rozhodnutí ve věci *Thake v. Maurice*, [1986] 2 WLR 337, [1986] QB 644, [1986] 1 All ER 497.

¹⁷⁵ Rozhodnutí ve věci *McFarlane v. Tayside Health Board* z roku 1999, [2000] 2 AC 59, [1999] UKHL 50, [1999] 4 All ER 961.

¹⁷⁶ THOMAS, C. *Claims for Wrongful Pregnancy and Damages for the Upbringing of the Child*. [online]. UNSW Law Journal. Volume 26(1). 2003. Dostupné z: <https://www.unswlawjournal.unsw.edu.au/wp-content/uploads/2017/09/26-1-22.pdf>. [cit. 2024-02-05].

náklady rodičům přiznány, musí být postižení dítěte „významné“, nemůže se jednat pouze o drobné zdravotní vady.

Dalším klíčovým případem byl Rees v. Darlington Memorial Hospital NHS Trust. Jednalo se o opět o nesprávně provedenou sterilizaci, po které se žalobkyni narodilo zdravé dítě. Rozdíl od případu McFarlane, se kterým se soud musel vypořádat byl, že žalobkyně byla těžce zrakově postižená a sterilizaci podstoupila ze strachu, že by se o dítě nezvládla kvůli svému handicapu postarat. Dožadovala se proto zvláštních nákladů na výchovu dítěte spojených s jejím zdravotním postižením. Soud uvedl, že jelikož se jedná o případ narození zdravého dítěte, vztahují se na něj pravidla uvedená v McFarlane a náhrada jakýchkoliv nákladů na dítě by mohla být přiznána pouze pokud by soud uznal výjimku z těchto pravidel v případě handicapovaných rodičů.¹⁷⁷ V odůvodnění, proč tato výjimka není v souladu s principem spravedlnosti soud argumentoval tím, že přiznání náhrady nákladů by v těchto případech bylo podmíněno pouze postižením rodiče a nebyly by brány v potaz jiné důležité faktory, jako například finanční zabezpečení rodičů, kterým se narodilo neplánované dítě a jejich možnosti a schopnosti obstarat si pomoc v péči o takové dítě.¹⁷⁸ Z tohoto důvodu stanovil, že podobné případy mají být posuzovány podle McFarlane a rodičům může být přiznána pouze nemajetková újma, nikoli náhrady nákladů na výchovu dítěte.

Soudní praxe Anglie v oblasti rozhodování o náhradě újmy v souvislosti s narozením dítěte je již nějakou dobu ustálená. Od rozhodnutí v případě Rees nedochází k významným změnám v postoji soudů.¹⁷⁹ *Britské soudy tak co do nahrazování nemajetkové újmy spojené s těhotenstvím a narozením dítěte zaujímají zcela opačný postoj než rakouský Nejvyšší soud, avšak v otázce náhrady majetkové újmy se dopracovaly k podobným závěrům.*¹⁸⁰

¹⁷⁷ Rozhodnutí ve věci Rees v. Darlington Memorial Hospital NHS Trust z roku 2003, UKHL 52.

¹⁷⁸ “If one were to add that the lady with four children was poor, but the lady with a disability was rich - what then? It would simply emphasise the perception that the rule was not operating fairly. One can add to the example by making comparisons between possible family circumstances of the different mothers. Assume the mother with four children had no support from husband, mother or siblings, and then compare her with the person who is disabled, but who has a husband, siblings and a mother all willing to help.”

¹⁷⁹ GREENSTREET. R. *Wrongful Birth and Wrongful Conception – The Rights of the Father*. [online]. In. gatehouselaw.co.uk. 8. 3. 2018. Dostupné z: <https://gatehouselaw.co.uk/wrongful-birth-and-wrongful-conception-the-rights-of-the-father/>. [cit. 2024-02-17].

¹⁸⁰ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

7 Možné dopady zakotvení zvláštní právní úpravy náhrady újmy způsobené narozením nechtěného dítěte

Ačkoliv není pravděpodobné, že by k zakotvení zvláštní právní úpravy náhrady újmy za „nechtěné“ dítě do českého právního řádu v nejbližší době došlo a pravidla rozhodování o těchto nárocích nejpravděpodobněji budou dále vytvářena soudní praxí, zajímavá může být úvaha, co by zakotvení zvláštní úpravy přineslo.

Narození dítěte bezpochyby přináší rodičům zvýšené náklady na jeho výchovu a péči. Nechtěná těhotenství jsou přitom častější v rodinách s nižšími příjmy.¹⁸¹ Pokud by žena, která otěhotněla po špatně provedené sterilizaci nebo nesprávně zavedené antikoncepční metodě, měla možnost podat žalobu na náhradu újmy, aby zlepšila svou finanční situaci, mohlo by dojít v těchto případech ke snížení počtu potratů. *Je možné očekávat, že v některých případech se žena rozhodne nepodstoupit interrupci, protože bude doufat, že jí ve výživě dítěte významně pomůže vysouzená náhrada újmy.*¹⁸²

Pokud se rodiče z finančních důvodů rozhodli nemít další dítě, podstoupili lékařský zákrok, aby zabránili otěhotnění a došlo k pochybení lékaře, může být pro vývoj dítěte a vztahy v rodině lepší, pokud přiznáním náhrady újmy dojde ke zmírnění finančních obtíží v rodině. Je zde sice možnost, že by rozhodnutí o přiznání náhrady za narození dítěte mohlo dítě negativně ovlivnit, větší hrozbou pro emoční jistotu neplánovaného dítěte, a všechny ostatní děti v rodině, však je, pokud rodiče trpí nedostatkem financí, než kdyby byla finanční situace rodiny stabilizována vhodnou kompenzací za nedbalost lékaře.¹⁸³ Přiznání takové náhrady by tedy mohlo vést ke zlepšení rodinného zázemí i ke zmírnění dopadu celé situace na rodiče, neplánované dítě i ostatní děti v rodině.

Proti zavedení zvláštní úpravy do právního řádu stojí argument, že by lékaři ze strachu z právních sporů mohli častěji prohlašovat, že plod pravděpodobně trpí genetickou vadou a mohlo by dojít k rozšiřování tzv. defenzivní medicíny. *Ústavní soud v jednom ze svých nedávných rozhodnutí¹⁸⁴ přišel s tezí, že extenzivní výklad*

¹⁸¹ BEARAK, J. a kol. *Unintended pregnancy and abortion by income, region, and the legal status of abortion: estimates from a comprehensive model for 1990–2019*. [online]. In. *TheLancet.com*. 22. 7. 2020. Dostupné z: [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(20\)30315-6](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(20)30315-6). [cit. 2024-02-22].

¹⁸² ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

¹⁸³ SEYMOUR, J. A. *Childbirth and the Law*. Oxford: Oxford University Press, 2000, s. 126.

¹⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 25.5.2021 sp. zn. IV. ÚS 3416/20.

podmínek pro uplatnění nároku na náhradu újmy utrpěné při poskytování zdravotních služeb obecně prospívá zvýšení kvality poskytované péče. Zahraniční zkušenosti podpořené řadou různých výzkumů poukazují především na to, že obavy lékařů ze soudních sporů mohou vést k rozvoji defenzivní medicíny, tedy volbě postupů, jež nejsou opodstatněny ani tak klinickým úsudkem o jejich vhodnosti, ale spíše obavami z toho, že v případném následném soudním sporu bude danému lékaři vytčen nesprávný postup.¹⁸⁵ Pro příklad, poslední wrongful birth žaloba, kterou se tuzemské soudy zabývaly, se týkala pochybení při diagnostice Downova syndromu. Pro screeningový test sloužící ke zjištění rizika Downova syndromu není závazně určeno, od jaké hodnoty se výsledek screeningu označuje za pozitivní. Tuto hranici si každé zdravotnické zařízení stanovuje samo. Běžně se tato hranice pohybuje mezi 1:100 až 1:300¹⁸⁶. Mohlo by tedy dojít k tomu, že by tato hranice byla posunuta, aby zdravotnické zařízení předešlo odpovědnosti za nesprávné diagnostikování genetické poruchy u dítěte a lékaři by se mohli uchýlovat k tomu, že by v případě nejistoty častěji doporučovali ženě podstoupit interrupci. Z hlediska poskytovatelů zdravotních služeb se to zdá být logickou sebezáchovnou strategií.¹⁸⁷

Tuzemská i zahraniční judikatura se k přiznávání náhrady újmy za narození nechtěného dítěte staví většinou kladně. S ohledem na rozsudek Nejvyššího soudu¹⁸⁸, který určil, že narození nechtěného dítěte je zasažením do osobnostních práv a rodiče se mohou domáhat náhrady za takové narození skrze žalobu za zásah do absolutních práv a závazně určil pravidla, za kterých má být rodičům nárok za narození nechtěného dítěte přiznán, se domnívám, že zavedení zvláštní právní úpravy náhrady újmy vzniklé narozením nechtěného dítěte by nebylo nijak účelné. S ohledem na rozmanitost případů, kdy může k narození nechtěného dítěte dojít, vývoj v reprodukční medicíně a složitost zdravotních vyšetření je nutné posuzovat případy velice individuálně s přihlédnutím ke všem okolnostem a pravidla pro uznávání takových nároků by byla stejně dotvářena judikaturou. Po zvážení výše

¹⁸⁵ ADAMOVÁ, H. *Odpovědnost za újmu a kvalita zdravotní péče s přihlédnutím k zahraniční zkušenosti*. [online]. In: Časopis zdravotnického práva a bioetiky. Vol 13, No 1 (2023), ISSN 1804-8137. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal>. [cit. 2024-03-14].

¹⁸⁶ BELOŠOVIČOVÁ H, CALDA P. *Screening Downova syndromu v prvním, druhém nebo obou trimestrech?* [online] Actual Gyn. 2012; 4:14-2. Dostupné z: https://www.actualgyn.com/pdf/en_2012_67.pdf. [cit. 2024-03-02].

¹⁸⁷ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

¹⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

zmíněných argumentů jsem dospěla k závěru, že možnost požadovat náhradu za zásah do absolutního práva poskytuje rodičům dostatečnou právní ochranu.

Závěr

Zda dítě může být označeno za újmu v právním smyslu je jednou z nejsložitějších otázek současného deliktního práva, protože zasahuje do právních, filozofických, etických, technologických i náboženských rovin. Pohled na tuto problematiku se liší nejen mezi jednotlivými jurisdikcemi, ale také mezi různými soudy v rámci jednotlivých zemí. V judikatuře i právní literatuře se objevuje tolik rozličných pohledů na to, jak na nechtěné dítě nahlížet, zda přiznat náhradu újmy za jeho narození a pokud ano, tak jakých nároků se mohou rodiče domáhat a jak stanovit jejich výši, že lze najít oporu pro téměř jakékoliv řešení této otázky.

Z kapitoly o právně-etických otázkách, která rozebrala nejčastěji zmiňované problematické aspekty těchto nároků dle mého názoru vyplývá, že ve společnosti, ve které právní řád připouští sterilizaci, interrupci a jiné metody, kterými rodiče mohou rozhodovat o svém reprodukčním životě, narození dítěte nelze bez dalšího považovat pouze za pozitivní událost. Pokud se rodiče rozhodli dítě nemít a využili k tomu pomoc lékaře, pak v dané situaci vnímali možnost narození dítěte právě jako újmu, které chtěli předejít. Umožnit rodičům, aby za prokázání všech podmínek vzniku povinnosti náhrady újmy získali finanční prostředky na výchovu dítěte, není popřením vnitřní hodnoty dítěte, stejně tak nelze tvrdit že při přiznání náhrady újmy v případě narození postiženého dítěte soudy hodnotí kvalitu života s postižením a srovnávali ji se životem zdravého dítěte. Pro příznivý vývoj původně nechtěného dítěte, ať už zdravého či nikoliv, se zdá být lepší, pokud vyrůstá ve finančně stabilním prostředí.

Dále byla shrnuta právní úprava související s narozením nechtěného dítěte. V části, která se věnovala ústavní úrovni je nejpodstatnějším závěrem, že kolize práva ženy na sebeurčení a ochrany nenarozeného života je v českém právním řádu řešena ve prospěch osobnostních práv ženy. Na úrovni zákona pak byly rozebrány podmínky vzniku občanskoprávní odpovědnosti za narození nechtěného dítěte. Ačkoliv je v těchto případech možné vyvodit odpovědnost za porušení smluvní povinnosti na základě smlouvy o péči o zdraví, je účelnější koncipovat žalobu jako náhradu újmy za porušení zákonné povinnosti, aby se rodiče mohli domáhat i nemajetkové újmy.

Co se týká otázky, jaké nároky mohou být rodičům přiznány, je z rozhodovací praxe zřejmé, že přiznání nemajetkové újmy nebude ve většině

případů činit problémy. Problematictější je přiznání náhrady škody. Argumentem proti přiznávání tohoto nároku je možné nedovození příčinné souvislosti, a tím nenaplnění všech podmínek povinnosti škodu nahradit. Proti tomu stojí výrok Ústavního soudu¹⁸⁹, ze kterého vyplývá, že v určitých situacích je možné náhradu nákladů na výchovu dítěte přiznat a judikatura určitých zemí s podobným právním systémem, které tyto nároky přiznávají. Je jen otázkou času, než se žaloba na náhradu nákladů na výchovu nechtěného dítěte před českými soudy objeví a bude zajímavé sledovat, jak si soudy s tímto nárokem poradí.

V páté kapitole byla shrnuta dosavadní tuzemská judikatura ve věci narození nechtěného dítěte. Z té vyplývá, že k otázce přiznání nemajetkové újmy přistupují soudy poměrně jednotně, rozcházejí se pouze v určování její výše. Ztotožňují se se závěrem Nejvyššího soudu¹⁹⁰, že na výši přiměřeného zadostiučinění nelze analogicky aplikovat například ustanovení o náhradě nemajetkové újmy v případě úmrtí blízké osoby, ale musí vycházet jak z celkové povahy újmy, tak z jednotlivých okolností daného případu.

Následující kapitola popsala vývoj rozhodovací praxe v oblasti narození nechtěného dítěte ve třech vybraných zemích. Z porovnání jednotlivých přístupů je zřejmé, že i země s podobným právním řádem a podobným kulturním smýšlením mohou uplatňovat v této problematice zcela odlišný přístup.

Poslední kapitola je odpovědí na otázku, zda by bylo účelné zavést zvláštní právní úpravu náhrady újmy vzniklé narozením nechtěného dítěte. Ačkoliv ze zmíněných argumentů vyplývá, že zakotvení této zvláštní skutkové podstaty náhrady újmy v podstatě nic nebrání, nemyslím si, že by v současné době rodičům nebyla poskytována dostatečná ochrana, a to především s ohledem na poslední rozsudek Nejvyššího soudu, který tyto nároky uznal jako přípustné.

¹⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.

¹⁹⁰ Tamtéž.

Seznam zdrojů

Právní předpisy

- 1) Listina základních práv a svobod, vyhlášená usnesením předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních předpisů.
- 2) Zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.
- 3) Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.
- 4) Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.
- 5) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- 6) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- 7) Opatření Ministerstva zdravotnictví ČSR ze dne 11. 12. 1982, č. j. OP-066.8-18. 11. 1982.

Judikatura

Česká republika

- 8) Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29.2.2008 č.j. 24 C 66/2001-97.
- 9) Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 5.6.2020 č. j. 29 C 293/2016-786.
- 10) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.5.2023 sp. zn. 25 Cdo 2202/2021.
- 11) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10.6.2020 sp. zn. 7 Tdo 567/2020.
- 12) Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 24. 9. 1998 sp. zn. III. ÚS 139/98.
- 13) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2.6.2011 sp. zn. II. ÚS 3647/10.
- 14) Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 7. 2013 č. j. 56 Co 155/2009-254.
- 15) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. března 2008, sp.zn. 25 Cdo 1437/2006.
- 16) Usnesení Ústavního soudu ze dne 29.1.2015 sp.zn. III. ÚS 1842/14.
- 17) Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 2. 1989, sp. zn. 5 Cz 42/88.
- 18) Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 7. 2009, č. j. 1 Co 192/2008-134.
- 19) Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 1.12.2008 č.j. 36 C 50/2007 – 122.
- 20) Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 10. 2009, č. j. 1 Co 114/2009-158.

- 21) Nález Ústavního soudu ze dne 25.5.2021 sp. zn. IV. ÚS 3416/20.

Slovenská republika

- 22) Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 12/01 ze 4.12.2007.

Spolková republika Německo

- 23) Rozhodnutí Vrchního zemského soudu v Bamberku, JZ 1978, 529.
24) Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu 3 BVerfGE 88, 20.
25) Rozhodnutí Vrchního zemského soudu ve Frankfurtu and Mohanem, 8 U 181/16.

Rakouská republika

- 26) Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 27. 1. 1994, 2 Ob 557/93
27) Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 14. 9. 2006, 6 Ob 101/06f.
28) Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 25. 5. 1999, 1 Ob 91/99k.
29) Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 7. 3. 2006 ve věci 5 Ob 165/05h.
30) Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 11. 12. 2007, 5 Ob 148/07m.
31) Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 23. 10. 2003 ve věci 6 Ob 303/02f.
32) Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 29. 1. 2015, 9 Ob 37/14b.

Velká Británie

- 33) Rozhodnutí ve věci Thake v. Maurice, [1986] 2 WLR 337, [1986] QB 644, [1986] 1 All ER 497
34) Rozhodnutí ve věci McFarlane v. Tayside Health Board z roku 1999, [2000] 2 AC 59, [1999] UKHL 50, [1999] 4 All ER 961.
35) Rozhodnutí ve věci Udale v. Bloomsbury Area Health Authority z roku 1983, 1 WLR 109.
36) Rozhodnutí ve věci Rees v. Darlington Memorial Hospital NHS Trust z roku 2003, UKHL 52.

Evropský soud pro lidská práva

- 37) Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 4. 2014 ve věci M. P. a další proti Rumunsku, stížnost č. 39974/10.

USA

- 38) Rozhodnutí Nejvyššího soudu New Jersey ze dne 21. 11. 1967 ve věci Gleitman v. Cosgrove, 49 N.J. 22, 227 A.2d 689.
- 39) Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Tennessee ze dne 13.4.1987 ve věci Smith v. Gore. 728 S.W.2d 738.

Švýcarsko

- 40) Rozhodnutí Nejvyššího federálního soudu ve Švýcarsku 4C 178/2005 ze dne 20.12.2005.

Francie

- 41) Rozsudek Cour de cassation č. 99-13701 ze dne 17. 11. 2000.

Literatura

- 42) KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective*. Jan Sramek Verlag. 2012. ISBN 978-3-902638-85-4.
- 43) ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. a kol. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-322-8.
- 44) FOX, D. *Birth Rights and Wrongs How Medicine and Technology are Remaking Reproduction and the Law*. New York: Oxford University Press, 2019. ISBN 9780190675721
- 45) WINTR, J., ANTOŠ, M. *Základní lidská práva a svobody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-87975-36-7.
- 46) HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021
- 47) KNAP, K. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-484-6.
- 48) PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023.
- 49) HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014

- 50) CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. upr. a rozš. vyd. Praha: Orac, 2004. ISBN 80-86199-75-4.
- 51) ŠUSTEK, P. *Ochrana osobnosti v oblasti péče o zdraví*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2009. Disertační práce.
- 52) VOLKOVÁ, J. *Výchova a výživa nechtěných dětí v souvislosti s žalobami wrongful life a wrongful birth*. In Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o. s. 244-251. ISBN 978-80-87576-74-8. 201
- 53) SEYMOUR, J. A. *Childbirth and the Law*. Oxford: Oxford University Press, 2000. ISBN 78-0198264682.

Odborné články

- 54) PETERKOVÁ, H. *Nechtěné zdravé dítě – neoprávněný zásah do osobnostních práv? Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. [online]. 2012, roč. 2, č. 3, s. 38 – 43. ISSN 1804-8137. Dostupné z <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/34/41>.
- 55) HAQQ, L. *The History of Wrongful Birth and the Future of Reproductive Technologies. Minnesota Journal of Law, Science and Technology*. [online]. 2023, roč. 24, č. 2. ISSN 1552-9541. Dostupné z: <https://scholarship.law.umn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1541&context=mjlst>.
- 56) DOLEŽAL, T., *Náhrada škody za nechtěné dítě? Právní rozhledy*. 2006, roč. 14, č. 21, s. 783 – 787. ISSN 1210-6410.
- 57) MASON, J. K. *Wrongful Pregnancy, Wrongful Birth and Wrongful Terminology. Edinburgh Law Review*. [online]. 2002, roč. 6, č. 1, s. 47. ISSN 1364-9809 Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/edinlr6&id=52&div=&collection>.
- 58) ŠUSTEK, P., ŠOLC M. *Court Decisions in Wrongful Birth Cases As Possible Discrimination Against the Child. Espaço Jurídico Journal of Law*. [online]. 2017, roč. 18, č. 1. ISSN 2179-7943. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2968839.

- 59) DOLEŽAL, T. *Problematika příčinné souvislosti při wrongful birth a wrongful life žalobách*. Časopis zdravotnického práva a bioetiky, 2013, č. 3, s. 58-67.
- 60) DOLEŽAL, A. *Wrongful life, wrongful birth žaloby – etické a právní úvahy*. Časopis zdravotnického práva a bioetiky. [online]. 2013, roč. 3, č. 3. s. 38-57.
- 61) BARAN, A., PANNOR, R. *Perspectives on Open Adoption*. Online. *The Future of Children*. [online]. 1993, roč. 3, č. 1. [cit. 1.2.2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/1602406>.
- 62) SMETÁNKOVÁ, B. *Nežádoucí život: Teoretická koncepce nároků na náhradu škody za újmu plynoucí z narození člověka*. Jurisprudence. 2013, roč. 22, č. 5. ISSN 1802-3843.
- 63) HOGG, M. *Damages for Pecuniary Loss in Cases of Wrongful Birth*. In: *Journal of European Tort Law*, vol. 1, no. 2, 2010, pp. 156-170. Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/jetl.2010.156>.
- 64) BRIDGES, K. M. *When Pregnancy is an Injury: Rape, Law, and Culture*. [online]. 65 *Stanford Law Review* 457. 2013. Dostupné z: https://scholarship.law.bu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1063&context=faculty_scholarship. [cit. 2024-02-05].
- 65) SCHÖBENER, B. *Menschliche Existenz als Schaden? – Bemerkungen zur aktuellen Kontroverse innerhalb des Bundesverfassungsgerichts*. *Zeitschrift Für Politik*, vol. 45, no. 3. jstor. Org. 1998, s. 326–36. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/24227962>. [cit. 2024-02-28].
- 66) THOMAS, C. *Claims for Wrongful Pregnancy and Damages for the Upbringing of the Child*. [online]. *UNSW Law Journal*. Volume 26(1). 2003. Dostupné z: <https://www.unswlawjournal.unsw.edu.au/wp-content/uploads/2017/09/26-1-22.pdf>. [cit. 2024-02-05].
- 67) GREENSTREET, R. *Wrongful Birth and Wrongful Conception – The Rights of the Father*. [online]. In. gatehouselaw.co.uk. 8. 3. 2018. Dostupné z: <https://gatehouselaw.co.uk/wrongful-birth-and-wrongful-conception-the-rights-of-the-father/>. [cit. 2024-02-17].
- 68) BEARAK, J. a kol. *Unintended pregnancy and abortion by income, region, and the legal status of abortion: estimates from a comprehensive model for 1990–2019*. [online]. In. *TheLancet.com*. 22. 7. 2020. Dostupné z: [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(20\)30315-6](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(20)30315-6). [cit. 2024-02-22].

- 69) BELOŠOVIČOVÁ H, CALDA P. *Screening Downova syndromu v prvním, druhém nebo obou trimestrech?* [online] Actual Gyn. 2012; 4:14-2. Dostupné z: https://www.actualgyn.com/pdf/en_2012_67.pdf. [cit. 2024-03-02].

Internetové zdroje

- 70) *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.* [online] Dostupné z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.
- 71) MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Manuál pro práci s doporučenou tabulkou k určování výživného dětí.* [online]. justice.cz. 2022. Dostupné z: <https://vyzivne.justice.cz/doporucujici-tabulka-vyzivneho-a-manual-k-ni/>. [cit. 2024-01-28].

Cizojazyčné resumé

Whether a child can be labeled a harm in a legal sense is one of the most complex questions in contemporary tort law because it cuts across legal, philosophical, ethical, technological, and religious levels. Views on this issue vary not only between jurisdictions but also between different courts within countries. There are so many different perspectives in case law and legal literature on how to view an unwanted child, whether to award damages for its birth and, if so, what claims parents can pursue and how to determine the amount of those claims, that one can find support for almost any approach to the issue. In my view, the chapter on legal-ethical issues, which discusses the most frequently cited problematic aspects of these claims, shows that in a society in which the legal system permits sterilisation, abortion and other methods by which parents can make decisions about their reproductive lives, the birth of a child cannot be regarded solely as a positive event. If the parents decided not to have a child and took the help of a doctor, then in that situation they perceived the possibility of having a child as a harm they wanted to avoid. Allowing the parents to obtain funds to raise the child upon proof of all the conditions of the obligation to compensate for the injury is not a denial of the intrinsic value of the child, nor can it be said that in awarding compensation for the birth of a disabled child, the courts are evaluating the quality of life of the disabled child and comparing it to that of a healthy child. It seems better for the positive development of an originally unwanted child, healthy or not, if he or she grows up in a financially stable environment.

Furthermore, the legal framework related to the birth of an unwanted child was summarized. In the section dealing with the constitutional level, the most important conclusion is that the conflict between a woman's right to self-determination and the protection of unborn life is resolved in the Czech legal system in favour of a woman's personal rights. At the level of the law, the conditions for the establishment of civil liability for the birth of an unwanted child were then analysed. Although liability for breach of a contractual obligation can be inferred in these cases on the basis of a health care contract, it is more expedient to conceive the action as compensation for damage for breach of a legal obligation, so that the parents can also claim non-pecuniary damage.

As regards the question of what claims can be awarded to parents, it is clear from the case-law that an award of non-pecuniary damage will not be problematic

in most cases. More problematic is the award of damages. An argument against the award of such a claim is the possible failure to establish a causal link and thus to fulfil all the conditions of the obligation to compensate. This is countered by the judgment of the Constitutional Court, which shows that in certain situations it is possible to award compensation for the costs of bringing up a child, and by the case-law of certain countries with a similar legal system which award such claims. It is only a matter of time before a claim for compensation for the costs of bringing up an unwanted child appears before the Czech courts and it will be interesting to see how the courts deal with this claim.

Chapter 5 summarises the existing domestic case law on the birth of an unwanted child. It shows that the courts are relatively uniform in their approach to the question of the award of non-pecuniary damage, differing only in the determination of its amount. I agree with the Supreme Court's conclusion that the amount of appropriate compensation cannot be applied by analogy to the provisions on compensation for non-pecuniary damage in the event of the death of a close person, but must be based on both the overall nature of the damage and the individual circumstances of the case.

The following chapter describes the development of decision-making practice in the area of unwanted birth in three selected countries. It is clear from a comparison of the different approaches that even countries with similar legal systems and cultural mindsets may take quite different approaches to this issue.

The last chapter answers the question of whether it would be appropriate to introduce specific legislation to compensate for the harm caused by the birth of an unwanted child. Although it is clear from the above arguments that there is nothing in principle to prevent the introduction of such a special form of compensation, I do not believe that parents are currently afforded sufficient protection, particularly in the light of the recent Supreme Court judgment which recognised such claims as admissible.

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce Újma způsobená narozením dítěte se zabývá žalobami na náhradu újmy vzniklé narozením dítěte v důsledku pochybení poskytovatele zdravotních služeb. Nejprve bylo pojednáno o pojmu wrongful birth žalob a jeho dalším možném dělení. Následně byly zmíněny nejčastější právě-etické argumenty pro a proti přiznávání těchto nároků. V navazujících kapitolách byla rozebrána česká právní úprava vztahující se k újmě způsobené narozením nechtěného dítěte a charakter nároku, kterého se rodiče nechtěného dítěte mohou domáhat. Dále byla popsána dosavadní tuzemská judikatura vztahující se k wrongful birth žalobám a vybraná judikatura v Německu, Rakousku a Velké Británii. V poslední kapitola je úvahou nad přínosy zakotvení zvláštní právní úpravy náhrady újmy způsobené narozením nechtěného dítěte.

Klíčová slova

Wrongful birth, wrongful conception, wrongful pregnancy, náhrada újmy, nechtěné dítě, dítě jako újma

Keywords

Wrongful birth, wrongful conception, wrongful pregnancy, compensation for the harm, unwanted child, child as a harm